فصلنامه پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت
شماره پیاپی ۵۶- دوره دوم ، شماره ۳۹- سال ۱۳۹۶
مقاله شماره 1 - صفحات 5 تا 37

پدیدارشناسی تجارب دانشجویان از فعالیت‌های پژوهشی و تحقیقاتی؛ مطالعه موردی دانشجویان با نیازهای خاص

دکتر جمال سلیمی[1]
آرش عبدی

چکیده:
هدف این پژوهش پدیدارشناسی تجارب دانشجویان با نیازهای خاص در انجام فعالیت‌های پژوهشی و تحقیقاتی بود. پژوهش از نظر هدف جزء پژوهش‌های کاربردی و براساس رویکرد، از نوع آمیخته اکتشافی بود در بخش کیفی از روش پژوهش پدیدارشناسی توصیفی کلایزی و جهت جمع‌آوری یافته‌ها، از ابزار مصاحبه نیمه ساختارمند استفاده شد. مشارکت‌کنندگان در بخش کیفی ۲۵ نفر از دانشجویان با نیازهای خاص در مقاطع تحصیلات تکمیلی و دکتری از ۶ دانشگاه (سطح یک، دو و سه) بوده که براساس روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. روش پژوهش در بخش کمّی نیز توصیفی- پیمایشی؛ و ابزار گردآوری داده‌ها نیز پرسشنامه محقق ساخته‌ی ۶۲ ماده‌ای و براساس یافته‌های بخش کیفی و ادبیات موضوع بود. ضریب پایایی برای پرسشنامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ، ۰/۷۲۶ به دست آمد جامعه آماری در بخش کمّی ۱۵۰ نفر از دانشجویان با نیازهای خاص در مقطع کارشناسی ارشد و دکتری دانشگاه‌های تهران، شهید بهشتی، خوارزمی، رازی، لرستان و کردستان بودند که براساس روش نمونه‌گیری طبقه‌ای نسبی انتخاب شدند داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS و آماره‌های توصیفی و استنباطی تجزیه و تحلیل شدند. نتایج پژوهش در بخش کیفی شامل چهار بُعد توصیفی: تجربه و احساس مواجهه با امر پژوهش، تجربه اجرایی پژوهش، واسطه‌ها، تسهیلات و مساعدت‌ها و چالش‌های انجام پژوهش همراه با ۱۹ زیرمقیاس بود. نتایج بخش کمّی و آزمون فریدمن نشان داد که تجربه و احساس مواجهه امر پژوهش به مثابه شکستن باورها و کلیشه‌ها بالاترین امتیاز و پژوهش به مثابه مواجهه با جهانی ناشناخته دارای کمترین امتیاز، در بین دانشجویان با نیازهای خاص بود. تجربه اجرایی پژوهش در نظر دانشجویان با نیازهای خاص با محوریت نگاه ترحمی بالاترین امتیاز و اجرای پژوهش با محوریت فردی و سیستم نظارتی دارای کمترین امتیاز بود. سیستم حمایت غیررسمی و دوستانه بالاترین امتیاز و سیستم حمایتی مستقل و ویژه، کمترین امتیاز را در مولفه واسطه‌ها، تسهیلات و مساعدت‌ها داشت. چالش تسهیلات و امکانات بالاترین امتیاز و چالش‌های فرهنگی- اجتماعی کمترین امتیاز را در بُعد چالش‌های امر پژوهش در نظر دانشجویان با نیازهای خاص داشت.

واژه‌های کلیدی: فعالیت‌های پژوهشی، تجارب دانشجویان، پدیدارشناسی، دانشجویان با نیازهای خاص، آموزش عالی ایران.

---

[1] دانشیار دانشگاه کردستان

مقدمه

عوامل متعددی می‌تواند بر پیشرفت یک کشور اثر بگذارد که یکی از مهمترین آنها نقشی است که دانشگاه‌ها ایفا می‌کنند. در طول تاریخ دانشگاه‌ها، مبدأ تغییر و تحولات بوده‌اند و در پیشرفت جامعه نقش مؤثری داشته‌اند (زنجیرچی، ابراهیم‌زاده پزشکی و عرب، ۱۳۹۰، ص ۲). همچنین، دانشگاه یکی از مهم‌ترین نهادهای ترویج و آموزش دانسته‌های روا در جامعه است. از همین رو چشمه‌ی دانایی و توانایی به شمار می‌روند (همتی، گودرزی و حاجیانی، ۱۳۹۴، ص ۲). از طرف دیگر، کیفیت آموزشی و پژوهشی از جمله دغدغه‌هایی است که نظام‌های دانشگاهی همواره برای دستیابی به آن تلاش می‌کنند (بنکداری، مهران، ماهروزاده و هاشمی، ۱۳۹۵، ص ۱۱۸).

برای ایفای نقش دانشگاه به عنوان عامل پیشرفت در جامعه، عوامل متعددی تأثیرگذار خواهد بود که یکی از مهمترین و ابتدایی‌ترین آنها، دانشجویان می‌باشند (زنجیرچی، ابراهیم‌زاده‌پزشکی و عرب، ۱۳۹۰، ص ۲). بخش اعظمی از پژوهش‌ها در کشور توسط دانشجویان دانشگاه‌ها انجام می‌پذیرد. دانشجویان، منابع پویا و جوانی هستند که اولاً به عنوان انسان دارای نیازهای اجتماعی و فرهنگی بوده و ثانیاً به دلیل شرایط خاص تحصیلی و موقعیتی، نیازهای منحصربه فردی دارند که تا حدی این شرایط خاص مغفول مانده است (خرازی، ۱۳۸۸، ص ۱۴). در این میان دانشجویانی در دانشگاه‌ها مشغول به تحصیل هستند که نسبت به دیگران، دارای نیازهای خاصی می‌باشند. همچنین به نظر می‌رسد طبقه‌بندی خواسته‌های دانشجویان نیازهای خاص یا دانشجویان ناتوان[1]، و اتخاذ استراتژی‌های مناسب برای این طبقه، می‌تواند کیفیت آموزشی و پژوهشی آنان را تا حد زیادی بهبود بخشد. سازمان ملل متحد[2] (۲۰۰۸، ماده ۱) در راستای وضعیت افراد دارای معلولیت به این نکته اشاره می‌کند: کسانی که دارای اختلالات فیزیکی، ذهنی، فکری و حسی به مدت طولانی هستند، بسته به نوع اختلال، مشارکت و تعامل آنان در جامعه، نیز دچار مشکل می‌شود.

معلولیت یا ناتوانی، یک اختلال جسمی یا ذهنی است که عمدتاً یک یا چند فعالیت اصلی زندگی فرد را محدود می‌کند (هیندل[3]، ۲۰۱۴، ص ۱۱). معلولیت عبارت است از محرومیت و وضعیت نامناسب یک فرد که پیامد نقص و ناتوانی است و مانع از انجام نقشی می‌شود که با توجه به شرایط سنی، جنسی، اجتماعی، فرهنگی و طبیعی برای فرد در نظر گرفته شده است (باربوت، گویلمین، نئورکسن و هندی کاپ[4]، ۲۰۰۱، ص ۱۰۴۸). یک شخص دارای معلولیت به کسی گفته می‌شود که اختلالی جسمی یا ذهنی داشته و عمدتاً فعالیت‌های حیاتی زندگی‌اش به دلیل معلولیت، محدود می‌شود (کنگره ایالات متحده[5]، ۱۹۹۰، ص ۱۰۴). این گروه از اختلالات افراد شامل اختلالات نابینایی، ناشنوایی، و همچنین معلول جسمی- حرکتی و معلول

---

[1] Students with Special Needs or Disabled Students
[2] United Nations
[3] Heindel
[4] Barbotte, Guillemin & Handicap
[5] United States Congress

ذهنی است. براساس طبقه‌بندی ریدل، تینکلین و ویلسون[1] (۲۰۰۵، ص ۲۶) انواع اختلالات به صورت زیر می‌باشد:

۱- نارساخوانی[2] (مشکل در خواندن و نوشتن)، ۲- معلولیت غیرقابل مشاهده[3]، ۳- نابینایی[4]، ۴- ناشنوایی[5]، ۵- کاربر صندلی چرخ‌دار[6]، ۶- اختلال دارای پشتیبانی مراقبت شخصی[7]، ۷- اختلالات سلامت روانی[8]، ۸- ۸- اختلالات غیرقابل پیش‌بینی همچون دیابت، صرع و آسم[9]، ۹- معلولیت‌های چندگانه[10].

دانشجویان با نیازهای خاص، چالش‌های خاصی در زمینه آموزش عالی نه تنها در دسترسی به ساختمان‌های دانشکده‌ها با توجه به معماری آنها دارند؛ بلکه در ارتباط با مسائل وسیع‌تری همچون برنامه درسی، آموزش، یادگیری و ارزیابی با مشکلات عدیده‌ای روبه‌رو هستند (ریدل و همکاران، ۲۰۰۵، ص ۴). مطالعات پژوهشی شورای ملی آموزش‌های خاص[11] (۲۰۱۳، ص ۵) نشان می‌دهد که تشخیص معلولیت، باید تعیین‌کننده برای اختصاص منابع اضافی به دانشجویان با نیازهای آموزشی و پژوهشی خاص باشد. درخصوص ارتباط بین تشخیص معلولیت و تخصیص منابع آموزشی و پژوهشی برای دانشجویان با نیازهای خاص، دسفورگس و لیندسی[12] (۲۰۱۰، ص ۱۱۶) به طور خاص توصیه می‌کنند که:الف)- تشخیص معلولیت نباید پیش‌نیاز ارزیابی نیازهای آموزشی و پژوهشی خاص باشد؛؛ ب)- تشخیص معلولیت نباید پیش‌شرط یا تعیین‌کننده برای اختصاص منابع اضافی برای یک دانشجو یا دانش‌آموز با نیازهای آموزشی و پژوهشی خاص باشد(آدامز[13]، ۲۰۰۱، ص ۳).

در این پژوهش منظور از دانشجویان با نیازهای خاص افرادی هستند که دارای معلولیت‌های حرکتی، نابینای مطلق، کم بینا و همچنین کم‌شنوا می‌باشند و شامل سایر دسته‌ها همچون اختلال ذهنی، اختلال رفتاری و یا چندمعلولیتی‌ها نیستند، توجه به دانشجویانی که با این نیازهای خاص، امری بدیهی است اما متأسفانه به کیفیت ارائه خدماتی که از سوی دانشگاه‌ها در حوزه‌های آموزشی، پژوهشی و... به این قشر صورت می‌گیرد، توجه چندانی نشده، بطوری که در اکثر دانشگاه‌های کشور مطالعه کافی نیز در زمینه کیفیت آموزش و پژوهش این گروه از دانشجویان، انجام نگرفته است، درنتیجه مدیران و مسئولان ارشد دانشگاه‌ها از دیدگاه

---

1 Riddell, Tinklin & Wilson
2 Dyslexia
3 Unseen Disability
4 Blind
5 Deaf
6 Wheelchair User
7 Personal Care Support
8 Mental Health Difficulties
9 Unseene (Diabetes, Epilepsy & Asthma)
10 Multiple Disabilities
11 National Council for Special Education (NCSE)
12 Desforges & Lindsay
13 Adams

این قشر از دانشجویان، در زمینه کیفیت خدمات بخصوص در حیطه پژوهشی آگاهی ندارند، و در صورت داشتن آگاهی، این میزان بسیار محدود و ناچیز می‌باشد، فلذا اجرای این پژوهش از اهمیت بالایی برخوردار است.

با توجه به اینکه جامعه آماری پژوهش حاضر کلیه دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی جامع کشور می‌باشد، باید به این نکته اشاره کرد که براساس جدیدترین سطح‌بندی انجام شده توسط معاونت آموزشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری به منظور تحقق اهداف مصرّح در برنامه پنج ساله پنجم توسعه کشور، از جمله بند «و» ماده ۱۵ دالّ بر استقرار «نظام جامع نظارت، ارزیابی و رتبه‌بندی دانشگاه‌های کشور»، طرح سطح‌بندی و رتبه‌بندی دانشگاه-های دولتی کشور را از خرداد ماه ۹۴ در قالب یک پروژه مطالعاتی معتبر و با مشارکت خبرگان و متخصصان دانشگاه-ها و مؤسسات آموزش عالی کشور آغاز کرد. این نهاد دانشگاه‌های مذکور را در سه سطح (۱ و ۲ و ۳) طبقه بندی کرده است.

براین اساس در پژوهش حاضر به بررسی پدیدارشناسی تجارب دانشجویان با نیازهای خاص از انجام فعالیت-های پژوهشی و تحقیقاتی پرداخته می‌شود تا بتوان از طریق نتایج و یافته‌ها آن به راهکارهای مناسبی برای انجام فعالیت‌های پژوهشی دانشجویان با نیازهای خاص دست یافت.

پیشینه پژوهش

در رابطه با موضوع پژوهش مختص به دانشجویان با نیازهای خاص، تقریباً می‌توان گفت تاکنون پژوهشی در این خصوص، در داخل کشور، صورت نگرفته است، اما در حیطه‌ی پژوهش دانشجویان عادی، مواردی صورت گرفته که به آن‌ها اشاره می‌شود. نقی‌زاده باقی، خان‌بابازاده قدیم و ثمری (۱۳۹۴، ص ۲۵۵) در پژوهش خود با عنوان "بررسی موانع و مشکلات پژوهشی از دیدگاه اعضای هیئت علمی در دانشگاه علوم پزشکی اردبیل" به این نتیجه رسیدند که میانگین حیطه مشکلات مربوط به تهیه و تدوین طرح پژوهشی (۲/۸۶) که کمتر از میانگین مفهومی بود، اما از نظر آماری معنی‌دار نبود. فضل‌الهی (۱۳۹۱، ص ۱۶۵) به بررسی "عوامل بازدارنده مؤثر بر پژوهش‌های دانشجویی" پرداخت. نتایج پژوهش وی نشان داد که به ترتیب عوامل فردی (فنی و تخصصی)، انگیزشی، نحوه ارائه خدمات پژوهشی، اداری-ساختاری و فرهنگی در پژوهش‌های دانشجویی نقش بازدارندگی دارند. پایین بودن علاقه به پژوهش، برگزار نشدن کارگاه‌های روش تحقیق، تأکید بر آموزش‌محوری به جای پژوهش‌محوری، کمبود نشریات و منابع مرجع حوزه تخصصی رشته‌ها، فقدان قوانین مشخص برای ارزیابی فعالیت‌های پژوهشی دانشجویان و عدم دسترسی به استادان مجرب برای راهنمایی پژوهش دانشجویی از اولویت‌دارترین موانع بودند. نیک‌روز، روزی‌طلب، رایگان شیرازی، تقی‌زاده و تقوی (۱۳۹۱، ص ۱۱۳)، در پژوهش خود با عنوان "بررسی عوامل بازدارنده اجرای طرح-های تحقیقات دانشجویی از دیدگاه دانشجویان" به این نتیجه رسیدند که موانع شخصی بسیار مؤثرتر از موانع سازمانی گزارش شد. در بحث موانع شخصی، نداشتن مهارت کافی، دانش ناکافی از متدولوژی تحقیق و عدم آگاهی از موضوعات قابل تحقیق بیشترین فراوانی را داشته و در دسترس نبودن نیروهای مشاوره‌ای،

همچنین ضعیف بودن نیروهای مشاوره‌ای، کمبود امکانات و تجهیزات و عدم ایجاد انگیزه از طرف مسئولین و اساتید بیشترین موارد را در حیطه موانع سازمانی تشکیل دادند. عصاره، سراج خرمی، برومندنسب و نوشین - فرد و رضوی (۱۳۸۹، ص ۱۲۹) درپژوهشی با عنوان "مطالعه نیازهای اطلاعاتی کاربران نابینا و کم بینای شهر کرمان و میزان بهره گیری آن‌ها از خدمات کتابخانه‌ای"، به این نتیجه رسیدند که بیش‌ترین منبع مورد استفاده کاربران نابینا و کم‌بینا، منابع گویا (۶۴ درصد) و منابع بریل (۴۲ درصد) می‌باشد. متأسفانه درصد بسیار کمی از کاربران از منابع الکترونیکی استفاده می‌نمایند. همچنین از تجهیزات و فناوری‌ها در حد بسیار کمی در کتابخانه‌ها استفاده می‌شود. ۹۰ درصد کاربران نابینا و کم بینا منابع کتابخانه‌ها را کافی ندانسته‌اند. ۸۰ درصد کاربران نقش کتابخانه در رفع نیازهای اطلاعاتی خود را در حد متوسط و پایین‌تر از آن دانسته‌اند. اکثر کاربران نابینا و کم‌بینا (۷۸ درصد) اظهار داشتند که از راهنمایی کتابداران در دسترسی به اطلاعات مورد نیاز برخوردار بوده‌اند.

سالازر و آلمونت[1] (۲۰۰۷) اعتقاد به سخت‌کوشی برای انجام پژوهش، جوّ گروهی مثبت، شرایط کاری و روابط سازمانی و میزان اشتغال و درگیری‌ها در دانشکده را از جمله عوامل مؤثر در بهبود فرهنگ پژوهش می‌دانند. همچنین هافرین و هورسلی[2] (۱۹۸۲، ص ۳۴) براساس مطالعات خود در زمینه تحقیق و پژوهش، عواملی نظیر عدم استفاده از نتایج تحقیق، مشغله کاری زیاد، مشکلات مربوط به تجزیه و تحلیل‌های آماری، عدم حمایت از فعالیت‌های تحقیقاتی، کمبود وقت و هزینه و نیز نداشتن انگیزه را به عنوان موانع انجام فعالیت‌های تحقیقاتی ذکر نمودند.

مطالعه منابع موجود و پژوهش‌های پیشین نشان می‌دهد به تجارب دانشجویان با نیازهای خاص در حیطه‌ی فعالیت‌های پژوهشی توجهی نشده است.

هدف پژوهش

لذا هدف پژوهش حاضر پدیدارشناسی تجارب دانشجویان با نیازهای خاص از انجام فعالیت‌های پژوهشی و تحقیقاتی است.

سوالات پژوهش

۱- تجربه و احساس مواجهه با پژوهش و اجرای پژوهش برای دانشجویان با نیازهای خاص چگونه بوده است؟

۲- دانشجویان کدام نوع مواجهه را بیشتر در امر پژوهش تجربه کرده‌اند؟

۳- انواع تجربیات دانشجویان از اجرای پژوهش کدامند؟

۴- واسطه‌ها، تسهیلات و مساعدت‌ها درخصوص امر تحقیق برای این دانشجویان کدامند؟

---

[1] Salazar & Almonte

[2] Hafferin & Horsley

۵- موانع، چالش‌های لازم درخصوص امر تحقیق برای این دانشجویان کدامند؟
۶- مقوله‌های جمعیت‌شناختی (جنسیت) چه تأثیری بر مولفه‌های مذکور (تجربیات مواجهه و اجرای پژوهش، موانع و راهکارهای پژوهش) دارد؟
۷- نوع دانشگاه (دانشگاه‌های درجه یک، دو و سه) چه تأثیری بر تجربیات دانشجویان در امر پژوهش داشته است؟.

روش‌شناسی پژوهش

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف جزء پژوهش‌های کاربردی و براساس رویکرد، از نوع آمیخته اکتشافی است. روش پژوهش کیفی، پدیدارشناسی و روش کمی توصیفی-پیمایشی است. پدیدارشناسی ریشه در نهضت فلسفی ادموند هوسرل[1] دارد. او بر این باور بود که نقطه شروع دانش، تجربه درونی فرد از پدیده‌هاست که شامل احساسات، ادراکات و تصورهایی است که به هنگام متمرکز کردن توجه یک شی در آگاهی آشکار می-شود (اسکات و موریسون[2]، ۲۰۰۶، ص ۸۱). محقق فنومنولوژیست معتقد است که در پدیده‌ها و تجربیات زندگی جوهره‌هایی وجود دارند که قابل فهم و بررسی هستند و از این رو به بررسی پدیده‌های ذهنی می-پردازند(پولیت و بک[3]، ۲۰۱۳، ص ۳۹).
مشارکت‌کنندگان این پژوهش از میان دانشجویان دارای نیازهای خاص که در دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی جامع در سال تحصیلی ۹۶-۹۵، مشغول به تحصیل بوده، می‌باشند. براین اساس در بخش کیفی و کمّی از میان سه سطح دانشگاه‌های جامع به ترتیب سطح یک: دانشگاه‌های تهران و شهید بهشتی، سطح دو: دانشگاه‌های خوارزمی و رازی کرمانشاه و سطح سه: دانشگاه‌های لرستان و کردستان انتخاب گردیدند. مشارکت کنندگان در بخش کیفی ۲۵ نفر بودند که جهت انتخاب نمونه موردنظر، از روش نمونه‌گیری هدفمند (از نوع نظری) بهره گرفته شد. در بخش کمّی نیز با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای در دسترس و فرمول کوکران، ۱۵۰ دانشجوی دارای نیاز خاص، به عنوان حجم نمونه تعیین شد. معیار ورود دانشجویان در بخش کیفی و کمّی، شرکت داوطلبانه آنان در پژوهش، انجام دادن حداقل یک نمونه کار پژوهشی و ناتوانی خاص همچون نابینایی یا معلولیت جسمی- حرکتی بود.

ابزار جمع‌آوری اطلاعات

---

[1] Edmund Husserl
[2] Scott & Morrison
[3] Polit & Beck

جمع‌آوری و تحلیل یافته‌ها در بخش کیفی، به صورت مداوم و همزمان بود. روش اصلی جمع‌آوری داده‌ها، مصاحبه ساختاریافته با سوالات باز بود و این امکان را برای شرکت‌کنندگان فراهم می‌کرد که تجربیات خود را در مورد پدیده تحت بررسی به طور کامل توضیح دهند. این نوع مصاحبه، به دلیل انعطاف‌پذیر و عمیق بودن، مناسب پژوهش‌های کیفی می‌باشد. قبل از شروع مصاحبه، از مشارکت‌کنندگان جهت ضبط مصاحبه‌ها اجازه گرفته؛ و هدف پژوهش نیز، برای آنان شرح داده شد، همچنین درخصوص محرمانه بودن اطلاعات به آنان اطمینان داده شد. طول مدت مصاحبه‌های انجام شده به صورت حضوری و تماس تلفنی، بین ۳۲ تا ۷۰ دقیقه براساس حوصله و تحمل مشارکت‌کننده، متغیر بود. اشباع یافته‌ها، با ۲۵ مشارکت‌کننده حاصل شد.
همچنین ابزار گردآوری داده‌های بخش کمّی، یک پرسشنامه محقق ساخته بود که محتوای آن برگرفته از داده‌های بخش کیفی و همچنین ادبیات موضوع بوده که تجارب دانشجویان با نیازهای خاص را در انجام فعالیت‌های پژوهشی و تحقیقاتی، در قالب ۶۲ سؤال و چهار مؤلفه تجربه گونه‌های مواجهه با امر پژوهش، تجربه اجرایی پژوهشی، واسطه‌ها، تسهیلات و مساعدت‌ها و چالش‌های انجام پژوهش اندازه‌گیری کرد.

روایی و پایایی ابزارهای پژوهش

برای حصول اطمینان از روایی پژوهش در بخش کیفی، اقدامات زیر انجام شد: اول تطبیق توسط اعضا که در آن برخی از مشارکت‌کنندگان گزارش نهایی مرحله نخست، فرآیند تحلیل یا مقوله‌های به دست آمده را بازبینی کرده و نظر خود را در ارتباط با آن‌ها ابراز داشتند. دوم بررسی همکار، که در آن اساتید دانشگاه کردستان و سه تن از دانشجویان دکتری علوم تربیتی، به بررسی یافته‌ها و اظهارنظر درباره آن‌ها پرداختند. در بخش کمی، روایی پرسشنامه تجارب دانشجویان با نیازهای خاص در انجام فعالیت‌های پژوهشی و تحقیقاتی، با استناد به نظر اساتید و متخصصان امر (روایی صوری)، بررسی شده و مورد تأیید قرار گرفت. همچنین جهت پایایی ابزار پرسشنامه از آزمون ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد که در مجموع پایایی آن با مقدار آلفای ۰/۷۲۶ تأیید شد.

روش تحلیل داده‌ها

در روش تحلیل یافته‌های بخش کیفی، با توجه به اینکه ثبت فوری یافته‌ها در این بخش لازمه‌ی کار پژوهشگر است، متن مصاحبه‌ها پس از چندین بار گوش کردن به صورت کلمه به کلمه تایپ شده، و مورد تحلیل قرار گرفت. اطلاعات به دست آمده با روش کُلایزی، تجزیه و تحلیل شد. تجزیه و تحلیل داده‌های بخش کمّی نیز در دو مقوله توصیفی و استنباطی انجام گرفت. در سطح توصیفی از شاخص‌های درصد، فراوانی، میانگین و انحراف معیار و در سطح استنباطی از آزمون‌های فریدمن، t دو گروه مستقل، تحلیل واریانس یکطرفه و آزمون تعقیبی توکی استفاده شد. داده‌ها نیز با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS تحلیل شدند.

یافته‌های پژوهش

نتایج بخش کیفی

سوال پژوهش: تجربه مواجهه با پژوهش و اجرای پژوهش برای دانشجویان با نیازهای خاص چگونه بوده است؟

یافته‌های حاصل شده از تجزیه و تحلیل مصاحبه‌ها پیرامون تجارب دانشجویانِ با نیازهای خاص، در انجام فعالیت‌های پژوهشی و تحقیقاتی در آموزش عالی ایران، در ۴ کد منتخب و ۱۹ کد محوری جمع‌آوری شد که در جدول ۱ نشان داده شده است. همچنین طبقات توصیفی و کدهای حاصل از مصاحبه در ادامه، توصیف شدند.

۱ – طبقه توصیفی اول: تجربه و احساس مواجهه با امر پژوهش

۱ –۱ – کد محوری: پژوهش به مثابه مواجهه با جهانی ناشناخته [1]

«در زمان شروع اولین کار پژوهشی‌ام، اصلاً نمی‌دانستم می‌خواهم چه کاری انجام دهم، برام مشخص نبود که آیا می‌توانم از عهده‌ی این کار بربیام یا نه؟، با اصول و مراحل کار آشنایی نداشتم» (مصاحبه‌شونده شماره ۲) (مصاحبه‌شونده‌های شماره ۴، ۱۵، ۱۹ و ۲۲ نیز همین نظر را داشتند).

۱ –۲ – کد محوری: پژوهش به مثابه شور جستجوگری [2]

«احساس می کردم از این طریق، می توانم بیشتر با پدیده‌های دنیای اطرافم آشنا بشوم و اطلاعات کسب کنم، احساس می‌کردم که دیگه به ناتوانی ظاهریم توجهی نمی‌شود و می‌توانم دنیا را از یه دریچه تازه ببینم» (مصاحبه‌شونده شماره ۸). (مصاحبه‌شونده‌های شماره ۳، ۱۰، ۱۶ و ۲۴ نیز همین نظرات را داشتند).

۱ –۳ – کد محوری: پژوهش به مثابه امری ارزشمند اما دشوار [3]

«بخاطر اینکه تجربی آنچنانی نداشتم، کار پژوهش را امری سخت می پنداشتم اما در عین حال، احساس خوبی داشتم و حس ارزشمند بودن می کردم، اینکه من هم هستم و می‌توانم کار مفیدی، حتی با شرایط سختی که دارم، انجام بدهم » (مصاحبه‌شونده شماره ۱). (مصاحبه شونده های شماره ۵، ۷، ۱۱، ۲۰ و ۲۵ نیز نظراتی اینچنینی بیان کردند).

۱ –۴ – کد محوری: پژوهش به مثابه شکستن باورها و کلیشه‌ها [4]

ریسون و برادبری [5] (۲۰۰۱، ص ۳) اهداف پژوهش را در هم شکستن سنت باور تولید دانش در عصر مدرن که براساس این سنت، افراد بشر صرفاً از یک راه معین می‌توانند برای کسب دانش و رسیدن به واقعیت امور استفاده کنند بیان می کنند.

---

[1] Research as confront to Unknown World
[2] Research as an Exploratory Enthusiasm
[3] Research is Valuable but Difficult Affair
[4] Research as Breaking Beliefs and Stereotypes
[5] Reason & Bradbury

«حقیقتا، دوستانم و حتی اساتید انتظار نداشتند که بتوانم از عهده‌ی این کار بربیام، آنها برایشان قابل قبول نبود که این کار را خودم به تنهایی انجام داده باشم». (مصاحبه شونده شماره ۹). « ، با انجام دادن این کار، نگرش خودم و همه‌ی اطرافیانم عوض شد، و توانستم خودم را به همه آنها ثابت کنم» (مصاحبه شونده شماره ۱). (مصاحبه شونده‌های شماره ۶، ۱۲، ۱۷، ۲۱ و ۲۳ نیز این نظرات را بیان کردند).

۱-۵- کد محوری: پژوهش به مثابه تجربه احساس ارزشمند بودن [1]

«با انجام کار پژوهشی، باورهای من با وجود تمام موانعی که بود ، تغییر کرد؛ شاید باور کردنش سخت باشد، اما چون کاری که انجام دادم را دانشجوهای سالم و بدون مشکل جسمی، با زحمت فراوان انجام دادند، احساس مفید بودن کردم، احساس کردم یک سروگردن از دیگر همکلاسی‌هام بالاتر هستم.....» (مصاحبه شونده شماره ۷). (مصاحبه شونده های شماره ۸، ۱۳، ۱۷و ۲۰ نیز به این موارد اشاره کرده‌اند).

۱-۶- کد محوری: پژوهش به عنوان یک مواجهه ناخوشایند [2]

« خیلی سخت بود.....، ناتوانی‌هایم برایم ظاهر شدند. در واقع حمایتی از ما نشد، اساتید بین ما و دیگر دانشجویان عادی –به لحاظ نیاز به کمک بیشتر- تفاوتی قائل نبودن، در کل ایمان آوردم که محدودیت‌های من برای این کارواقعی هستند. » (مصاحبه‌شونده شماره ۴). (مصاحبه‌شونده‌های شماره ۱۵، ۱۹ و ۲۲ نیز این نظرات را داشتند).

۱-۷- کد محوری: پژوهش به مثابه تجربه ای از تغییر نگرش نسبت فهم محیط [3]

«احساس کردم که می‌توانم مشکلاتی که در جامعه وجود دارد را درک کنم، مشکلاتی فراتر از مشکلات خودم، برای پی بردن به یک آسیب، فکر کردن بهترین ابزار هست، تا دیدن و گشتن در مورد آن، می‌شود با تمامی داشته و دانسته‌ها مسائل را تحلیل کرد». (مصاحبه‌شونده شماره ۱۲) (مصاحبه‌شونده‌های شماره ۹، ۱۴، ۱۶، ۲۱ و ۲۴ نیز همین نظرات را داشتند).

---

[1] Research as an Experience of Being Worthwhile

[2] Research as an Unpleasant Encounter

[3] Research as an Experience of Changing the Attitude toward Understanding the Environment

جدول ۱. نتایج کدگذاری در خصوص تجربه و احساس مواجهه با امر پژوهش

کد منتخب	کد محوری	کد باز
تجربه و احساس مواجهه با امر پژوهش	پژوهش به مثابه مواجهه با جهانی ناشناخته	عدم فهم ماهیت تحقیق؛ داشتن تصورکلی از کار، فرایند پر از ابهام پژوهش ؛
	پژوهش به مثابه شور جستجوگری	تحقیق به مثابه فرصتی برای کنکاش در دنیای اطراف ؛ پژوهش به مانند ابزاری که می‌توانست جبران نداشته‌ها و ناتوانایی‌های را بکند؛ دیدن جهان را ز دریچه‌ای جدید دیدن
	پژوهش به مثابه امری ارزشمند اما دشوار	حس ارزشمند بودن و موفق شدن ؛ مسیر و هدف مشخص اما نتیجه و فرایند مبهم؛ القاء سخت بودنو دشوار بودن کار
	پژوهش به مثابه شکستن باورها و کلیشه‌ها	تغییر نگاه‌ها به افراد با نیاز های خاص؛ تحقیق وسیله ای برای اثبات خود؛ پژوهش حکم یک نوع خوداشاگری دارد؛ راهی جدید برای تغییر رابطه با جهان اطرافم ؛ تغییر جهت نگاه‌ها به سمت توانایی‌های افراد
	به مثابه تجربه احساس ارزشمند بودن	حس نو شدن و تازگی؛ احساس داشتن جایگاه جدید ؛ باورهای نو درخصوص «خود»؛ «آنچه هستم» و «می‌توانم» باشم
	پژوهش به عنوان یک مواجهه‌ی ناخوشایند	القاء حس «نمی توانم» ؛ دریافت بازخوردها و سیگنال‌های منفی ؛ حس نبود حمایت‌های اجتماعی ؛ ابهام در میزان موفقیت جهت اتمام کار؛
	پژوهش به مثابه تجربه‌ای از تغییر نگرش نسبت به به فهم محیط	احساس توانایی فهم جهان از نگاهی دیگر؛ مسائل با چشم بصیرت قابل فهم ترند تا فیزیک و ظواهر؛ پی بردن نقش اندیشه و فهم در شناخت و ادراک جهان

۲-طبقه توصیفی دوم: تجربه اجرایی پژوهش

۲-۱-کد محوری: اجرای همیارانه و مبتنی بر همکاری[1]

«بیشتر نگاه‌ها یک همکاری دوطرفه و متقابل بود، اساتید یک سیستم و ارتباط علمی را با همه‌ی دانشجوها برقرار کرده بودند که می‌توانستیم روی همکاری و کمک آنان، حساب بازکنیم. واقعاً احساس متفاوت بودن با بقیه دانشجوها، به دلیل ناتوانی‌هایی که داشتیم، وجود نداشت» (مصاحبه‌شونده شماره ۶). (مصاحبه شونده-های شماره ۷، ۱۰، ۱۳و ۲۴ نیز همین نظرات را بیان کردند).

۲-۲- کد محوری: اجرای با محوریت فردی و سیستم نظارتی[2] (تقویت احساس توانمندی)

«انجام پژوهش باعث شد که من استقلال بیشتری پیدا کنم، اعتماد به نفسم بیشتر شود، و بتوانم موانعی که برایم پیش آمده، را برطرف کنم. بیشتر کارها به جای اینکه به شخص دیگری سپرده شود- با مدیریت و نظارت استاد- خودم انجام دادم » (مصاحبه شونده شماره ۱۴). (مصاحبه شونده‌های شماره ۹، ۱۷، ۲۳ و ۲۴ نیز به این موارد اشاره کردند).

---

[1] Collaborative and Cooperative Implementation

[2] Implementation with Individual Focus and Monitoring System

۲-۳- کد محوری: اجرای با محوریت نگاه ترحمی[1] (القای احساس ناتوانی)

«اینکه دیگران به جای کمک کردن، بخواهند کل کار را بخاطر دلسوزی، برایت انجام دهند، انسان را به شدت اذیت می‌کند، بعضی وقت‌ها به جای اعتماد کردن و شکوفا کردن استعدادمان، بیشتر مورد ترحم قرار گرفتیم و عدم توانمندی ما چیزی بود که مداوم القاء می‌شد (مصاحبه شونده شماره ۱۸). (مصاحبه شونده های شماره ۲، ۴، ۱۵، ۱۹ و ۲۲ نیز به این موارد اشاره کرده‌اند).

جدول ۲. نتایج کدگذاری در خصوص تجربه اجرایی پژوهش

کد منتخب	کد محوری	کد باز
تجربه اجرایی پژوهش	اجرای همیارانه و مبتنی بر همکاری	درک نگاه معمولی و عادی استاد(بدون احلقای حس ویژه بودن)؛ داشتن روحیه همکاری متقابل با استاد و اطرافیان؛ سیستم راهنمایی مبتنی بر یاری و مساعدت علمی؛ داشتن روحیه همکاری
	اجرای با محوریت فردی و سیستم نظارتی	واگذار کردن کارها به خود فرد؛ القاء و تقویت اعتماد به نفس ؛نقش واسطه ای و نظارت اساتید ؛ تجربه احساس توانمندی ؛ قدرت عمل مستقل و انفرادی
	اجرای با محوریت نگاه ترحمی (القاء احساس عدم توانایی)	رفتارهای تداعی‌کننده دلسوزی (به جای تا اعتماد)؛ برخوردها و همکاری‌ها از سر ترحم ؛ تقویت حس عدم توانمندی ؛ عدم اعتماد به توانایی ها ؛ نبود فرصت اثبات خود؛

۳- طبقه توصیفی سوم: واسطه‌ها، تسهیلات و مساعدت‌ها

۳-۱- کد محوری: سیستم حمایتی مستقل و ویژه[2]

«در دانشگاه، یک مکان جدای از دانشجوهای عادی در اختیار ما قرار داده شده بود که باعث میشد دانشجوهایی که مشکل ما را نداشتند، احساس کنند توجه خاصی به ما می‌شود. تاجایی که امکان داشت وسایل و تجهیزات و امکاناتی که باید و شاید، برای امر پژوهش لازم بود، در اختیارمان قرار داده بودند» (مصاحبه‌شونده شماره ۳). (مصاحبه‌شونده‌های شماره ۷، ۱۳، ۱۷ و ۲۵ نیز همین نظرات را بیان کردند).

۳-۲- کد محوری: سیستم حمایتی معمول و رایج[3]

«درکل تفاوتی بین من و دیگر دانشجویان از دیدگاه اساتید وجود نداشت، همان کاری که دیگران انجام می-دادن، بدون اینکه زمان بیشتر یا فاکتوری برای من در نظر گرفته شود، باید انجام می‌دادیم. در حین پژوهش واقعاً کمک خاصی به ما نمی‌شد، حمایت ویژه و جدای از بقیه دانشجوها عادی، صورت نمی‌گرفت (مصاحبه شونده شماره ۱۵). (مصاحبه شونده‌های شماره ۴، ۱۱، ۱۸، ۲۰ و ۲۲ نیز همین نظرات را داشتند).

---

[1] Implementation with Commiseration Glance
[2] Independent and Special Support System
[3] Routine and Popular Support System

جدول ۳. نتایج کدگذاری در خصوص واسطه‌ها، تسهیلات و مساعدت‌ها در امر پژوهش

کد منتخب	کد محوری	کد باز
واسطه ها، تسهیلات و مساعدت‌ها	سیستم حمایتی مستقل و ویژه	وجود فضایی ویژه جهت استفاده از منابع؛ برخورداری امکانات لازم(جهت تحقیق، رفت و آمد و اسکان)؛ وجود شرایط خاص قابل توجه
	سیستم حمایتی معمول و رایج	نبود تفاوت چندان بین دانشجویان خاص و معمولی؛ نبود زمان یا فرصت بیشتری برای انجام تحقیق؛ نبود کمک ویژه و خاص؛
	سیستم رسمی و سازمانی	انجام کارها در چارچوب های رسمی و اداری معمول؛ طی تمام فرایندهای قانونی رسمی و اداری مرسوم ؛ نبود قانون متمایز بری حمایت از پژوهش دانشجویان خاص
	سیستم حمایت غیررسمی و دوستانه	دوستان در قالب بهترین یاوران ؛ آسان‌سازی فرایند کار توسط مدیران و کارکنان؛ لطف و مساعدت ویژه و فراتر از چارچوب رسمی؛ روابط عاطفی و اخلاق اسلامی–ایرانی
	سیستم حمایتی دلسوزانه و مبتنی بر ترحم	رفتارهای ناشی از حس ترحم بود؛ یادآوری مداوم وضعیت خاص؛ القای حس ترحم تا همدلی؛ القای حس « عدم اعتماد به توانایی‌ها»؛ عدم فرصت برای اثبات توانایی‌های خود

۳-۳- کد محوری: سیستم حمایتی رسمی و سازمانی[1]

«باید کل پژوهش و کار تحقیقی را براساس همان چارچوبی که وجود داشت، انجام میدادیم، مثل مجوز گرفتن برای توزیع پرسشنامه... کل انتظاراتی که از دانشجوها وجود دارد، در مورد ما هم اجرا شد، واقعاً قانون، بند و یا تبصره‌ای وجود ندارد که مختص تسهیل در امر پژوهش برا ما باشد» (مصاحبه‌شونده شماره ۲). (مصاحبه‌شونده‌های شماره ۸، ۱۰ و ۲۰ نیز همین نظرات را بیان کردند)

۳-۴- کد محوری: سیستم حمایت غیررسمی و دوستانه[2]

«کارکنان و اساتید، بهترین یاوران و کمک‌کننده‌ها بودند. بیشتر موانع و مشکلات کاری از طریق همین افراد برطرف میشد. تقریباً ساختار رسمی، در خصوص ما،، کمرنگ‌تر میشد ». (مصاحبه شونده شماره ۱). (مصاحبه شونده‌های شماره ۵، ۹، ۱۶ و ۲۴ نیز همین نظر را داشتند).

۳-۵- کد محوری: حمایت‌های دلسوزانه و مبتنی بر ترحم[3]

«نگاه‌ها و کمک‌های ترحم آمیز اساتید و برخی از دوستان واقعاً آزاردهنده بود، به جای اینکه همکاری و کمک براساس همدلی باشد، بیشتر براساس حس ترحم بود. حس سربار بودن، و مایه دردسر بودن برای اساتیدی که نگاهی به جز ترحم نداشتن، واقعاً وجود داشت»(مصاحبه‌شونده شماره ۱۸). (مصاحبه‌شونده‌های شماره ۱۵و ۱۹ نیز نظرات اینچنینی داشتند).

۴- طبقه توصیفی چهارم: چالش‌های انجام پژوهش

---

[1] Official and Institutional Support System
[2] Informal and Friendly Support System
[3] Compassionate and Pityful Support

۴-۱- کد محوری: چالش‌های شخصی[1]

یکی از عوامل موثر در مشارکت و گرایش دانشجویان به امر تحقیق و پژوهش، سطح انگیزشی آنان است (مابیور[2]، ۲۰۱۲، ص ۷۰۷). همچنین کیانی هرچگانی و یارمحمدیان (۱۳۷۸) نشان دادند که توجه به عوامل درونی (انگیزه افراد)، ایجاد زمینه مناسب برای رشد استعدادها و خلاقیت افراد، توجه به عوامل اقتصادی و استفاده از سیستم‌های اطلاع‌رسانی، از جمله عوامل مهم و مؤثر در پژوهش می‌باشد.

« احساس می کنم کاری که انجام می دهم، به درد کسی نمیخوره، لذا هدف و انگیزه ای نداشتم..... ، کار پژوهشی برایم هزینه مالی زیادی داشت.» (مصاحبه‌شونده شماره ۲). (مصاحبه‌شونده‌های شماره ۴، ۱۸ و ۲۲ نیز این نظرات را بیان کردند).

۴-۲- کد محوری: چالش‌های فرهنگی و اجتماعی[3]

حوزه پژوهش به شدت متأثر از فراسیستم‌های فرهنگی و اجتماعی پیرامون خود است. وجود یک جوِّ همفکر و سازگار در هر زمینه‌ای از علم و دانش بیانگر فضای علمی و پژوهشی مناسب است و در چنین فضایی است که افراد می‌توانند فکرهای نو ارائه دهند و با تفکر و نقادی، زمینه ایجاد دانش جدید را فراهم آورند (اصغری، به نقل از کریمیان، صباغیان و صالح صدق پور، ۱۳۹۰، ص ۳۸).

«هنوز فرهنگ انجام دادن یک کار پژوهشی در میان دانشجویان نهادینه نشده، و اصولاً هم مسئولان امر، نیازی به کار دانشجوهایی از نوع ما نمی بینند. اطرافیان احساس می‌کنند که دانشجویی با نیاز خاص، احتیاجی به فراگیری و انجام تحقیق ندارد، و آن توانایی، و بار علمی دانشجوی با نیاز خاص، واقعاً از طرف همه‌ی اقشار نادیده گرفته میشه (مصاحبه‌شونده شماره ۵). (مصاحبه‌شونده‌های شماره ۱۱، ۱۵ و ۱۶ نیز این نظرات را داشتند).

۴-۳- کد محوری: چالش‌های رسمی و اداری[4]

«به شخصه وقتی وارد اداره (....) شدم، هیچگونه همکاری با من صورت نگرفت، حتی اجازه ندادند که در مورد کارم صحبت کنم. کمک هزینه و اعتباراتی از طرف دانشگاه برای ما درنظر گرفته نشده بود» (مصاحبه-شونده شماره ۷). (مصاحبه شونده‌های شماره ۱، ۱۰، ۱۳، ۱۹ و ۲۰ نیز این نظرات را داشتند).

۴-۴- کد محوری: چالش تسهیلات و امکانات[5]

حاجینیکولا و ساتریو[6] (۲۰۰۶) دریافتند که وجود یک مرکز پژوهشی، اعتبارات دریافتی از منابع بیرونی برای مقاصد پژوهشی و تسهیلات کتابخانه‌ای مناسب، عواملی هستند که هم بهره‌وری و هم کیفیت مقالات چاپ شده گروه های مورد مطالعه را بهبود می‌بخشد.

---

[1] Personal Challenges
[2] Mabvuure
[3] Cultural and Social Challenges
[4] Official and Administrative Challenges
[5] Facility Challenge
[6] . Hadjinicola & Soteriou

«دانشگاه امکانات و تجهیزات نرم‌افزاری (مثل صفحه‌خوان‌های پیشرفته) و سخت‌افزاری به‌روز را در اختیارمان قرار نمی‌داد، نرم‌افزارهای موجود، تمامی نیاز رو ما را برآورده نمی‌کند، مخصوصاً درباره مقالاتی که به زبان فارسی در سایت‌ها موجوده، یا نحوه رفرنس‌دهی، که یکی از دغدغه‌های اصلی ما حین کار پژوهشی هست. فایل‌های صوتی کتاب‌های قابل استفاده و مفید توی دانشگاه موجود نیست.....» (مصاحبه‌شونده شماره ۸). (مصاحبه‌شونده‌های شماره ۳، ۶، ۱۴، ۱۷، ۲۰ و ۲۵ نیز همین نظرات را داشتند).

جدول ۴. نتایج کدگذاری در خصوص چالش ها و موانع اجرای پژوهش

کد منتخب	کد محوری	کد باز
چالش های انجام پژوهش	چالش‌های شخصی	نبود هدفی نداشتم؛ نبود انگیزه؛ عدم اطمینان به استفاده از نتایج کار؛ نگاه نامطلوب و توام با ترحم
	چالش های فرهنگی و اجتماعی	نهادینه نبودن فرهنگ کار پژوهشی؛ عدم اطمینان به توانایی علمی و توان و پتانسیل کلی افراد خاص ؛ وجود دیوارهای ذهنی عدم کارامدی در نگاه به این افراد؛ القای حس عدم نیاز به کار پژوهشی در این افراد
	چالش‌های رسمی و اداری	نبود اعتبارات و کمک هزینه ی ویژه؛ نبود مقررات مدوّنی و قانونی؛ عدم حساسیت مسئولین به نیازهای ویژه افراد؛ وجود و اعمال قوانین رسمی و اداری معمول
	چالش تسهیلات و امکانات	نبود امکانات نرم افزاری و سخت افزاری؛ عدم دسترسی به نرم‌افزارهای صفحه‌خوانی چون OCR[1]، NVDA[2]، TALKS، Talk Back، سرنا، ساندر، جاوز، سروش، پارس‌آوا و..؛ نبود سخت‌افزارهایی چون Voice Recorder، هارد، Ram، دستگاه پرکینز، لپ-تاپ‌های مخصوص تایپ، چاپگر بریل و..؛ عدم تناسب امکانات موجود در کشور با نیازهای افراد خاص، عدم تامین منابع پژوهشی و استفاده از فایل‌های صوتی؛ معماری و فضا و محیط دانشگاه (تعداد زیاد طبقات دانشگاه و عدم وجود آسانسور و عدم دسترسی سریع به قسمت اداری و اتاق‌های اساتید)

نتایج بخش کمّی

الف- نتایج توصیفی

در جدول ۵، آمار جمعیت‌شناختی دانشجویان دارای نیاز خاص مربوط به جنسیت و دانشگاه محل تحصیل کارشناسی ارشد و دکتری نشان داده شده است.

---

[1] Optical Character Recognition

[2] None Visual Desktop Access

جدول ۵. آماره های توصیفی ویژگی های دموگرافیک دانشجویان

		فراوانی	درصد	درصد فراوانی تجمعی
جنسیت	پسر	۱۰۶	۷۰/۷	۷۰/۷
	دختر	۴۴	۲۹/۳	۱۰۰/۰
	مجموع	**۱۵۰**	**۱۰۰/۰**	———
دانشگاه	تهران	۲۵	۱۶/۷	۱۶/۷
	شهید بهشتی	۲۵	۱۶/۷	۳۳/۳
	خوارزمی	۲۵	۱۶/۷	۵۰
	رازی	۲۵	۱۶/۷	۶۶/۷
	کردستان	۲۵	۱۶/۷	۸۳/۳
	لرستان	۲۵	۱۶/۷	۱۰۰/۰
	مجموع	**۱۵۰**	**۱۰۰/۰**	———

ب- نتایج تحلیل استنباطی

جهت بررسی سوال‌های پژوهش، ابتدا نرمال بودن داده‌ها مورد بررسی قرار گرفت که مشخص شود از آزمون‌های پارامتریک بهره گرفته شود یا آزمون‌های ناپارامتریک. براین اساس از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف استفاده شد. نتایج این آزمون در جدول ۴، نشان داده شده است.

جدول ۶. بررسی نرمال بودن متغیرهای تحقیق

متغیرهای پژوهش	مقدار کولموگروف-اسمیرنوف	سطح معناداری
تجربه گونه‌های مواجهه با امر پژوهش	۱/۱۱۸	۰/۰۹۷
تجربه اجرایی پژوهش	۱/۲۴۹	۰/۰۸۵
واسطه‌ها، تسهیلات و مساعدت‌ها	۰/۸۳۴	۰/۱۹۷
چالش‌های انجام پژوهش	۰/۵۶۷	۰/۱۲۹

نتایج به دست آمده در جدول ۶، نشان می‌دهد که سطوح معناداری به دست آمده بییشتر از ۰/۰۵ بوده، در نتیجه داده‌های پژوهش نرمال، و می‌توان از آزمون‌های پارامتریک استفاده کرد.

۱- دانشجویان کدام نوع مواجهه را بیشتر در امر پژوهش تجربه کرده‌اند؟

برای بررسی این سوال، از آزمون فریدمن استفاده شد. این آزمون هنگامی به کار می‌رود که داده‌های آماری حداقل ترتیبی باشند و بتوان با مفهوم ترتیبی آنها را در رده‌بندی دوطرفه مرتب نمود. به کمک این آزمون می‌توان متغیرهای موجود در تحقیق را رتبه‌بندی نمود (صالحی صدقیانی و ابراهیمی، ۱۳۹۱، ص ۸۳).

جدول ۷. آزمون فریدمن، تفاوت میانگین عامل‌های نوع مواجهه در امر پژوهش

گونه‌های مواجهه با امر پژوهش	میانگین	رتبه	تعداد	مجذور کای دو	درجه آزادی	سطح معناداری
شکستن باورها و کلیشه‌ها	۱۲/۹۱	۵/۵۰	۱۵۰	۱۵۷/۶۸۰	۶	۰/۰۰۰
احساس ارزشمند بودن	۱۱/۹۰	۴/۴۱				
تجربه‌ای از تغییر نگرش نسبت به فهم محیط	۱۱/۸۳	۴/۲۶				
یک مواجهه‌ی ناخوشایند	۱۱/۶۳	۴/۱۷				
امری ارزشمند اما دشوار	۱۰/۷۸	۳/۴۲				
شور جستجوگری	۱۰/۷۱	۳/۳۹				
مواجهه با جهانی ناشناخته	۱۰/۰۸	۲/۸۵				

در جدول ۷ میانگین رتبه‌های هر یک از انواع مواجهه با امر پژوهش نشان داده شده است. همانگونه که نتایج جدول نشان می‌دهد مقدار آماره مربع کی را با ۶ درجه آزادی و همچنین سطح معنی‌داری آزمون با مقدار (۰/۰۰۰) مشاهده می‌شود که نشان از رد شدن فرض صفر دارد. فرض صفر مبتنی بر یکسان بودن میانگین و رتبه گونه‌های مواجهه با امر پژوهش در بین دانشجویان با نیازهای خاص است در نتیجه، با توجه به نتایج این جدول، تجربه گونه‌های مواجهه با امر پژوهش در نظر دانشجویان با نیازهای خاص متفاوت است. براین اساس امر پژوهش به مثابه شکستن باورها و کلیشه‌ها بالاترین امتیاز (با میانگین ۱۲/۱۹) و پژوهش به مثابه مواجهه با جهانی ناشناخته (با میانگین ۱۰/۰۸) دارای کمترین امتیاز است.

۲-انواع تجربیات دانشجویان از اجرای پژوهش کدامند؟

برای بررسی سوال دوم نیز از آزمون فریدمن استفاده شد.

جدول ۸. آزمون فریدمن، تفاوت میانگین عامل‌های تجربه اجرای پژوهش

تجربه اجرایی پژوهش	میانگین	رتبه	تعداد	مجذور کای دو	درجه آزادی	سطح معناداری
اجرای با محوریت نگاه ترحمی	۱۲/۳۱	۲/۴۲	۱۵۰	۴۴/۵۷۸	۲	۰/۰۰۰
اجرای همیارانه و مبتنی بر همکاری	۱۰/۸۱	۱/۸۰				
اجرای با محوریت فردی و سیستم نظارتی	۱۰/۷۴	۱/۷۸				

جدول ۸ میانگین رتبه‌های هر یک از تجربه اجرایی پژوهش را نشان داده است. براین اساس مقدار آماره مربع کی را با ۲ درجه آزادی و همچنین سطح معنی‌داری آزمون با مقدار (۰/۰۰۰) مشاهده می‌شود که نشان از رد شدن فرض صفر دارد. فرض صفر مبتنی بر یکسان بودن میانگین و رتبه تجربه اجرایی پژوهش در بین دانشجویان با نیازهای خاص است در نتیجه، با توجه به نتایج این جدول، تجربه اجرایی پژوهش در نظر دانشجویان با نیازهای خاص متفاوت است. براین اساس اجرای با محوریت نگاه ترحمی بالاترین امتیاز (با میانگین ۱۲/۳۱) و اجرای با محوریت فردی و سیستم نظارتی (با میانگین ۱۰/۷۴) دارای کمترین امتیاز است.

۳- واسطه‌ها، تسهیلات و مساعدت‌ها درخصوص امر تحقیق برای این دانشجویان کدامند؟

جهت بررسی سوال سوم پژوهش از آزمون فریدمن استفاده شد.

جدول ۹. آزمون فریدمن، تفاوت میانگین عامل واسطه‌ها، تسهیلات و مساعدت‌ها در امر تحقیق

واسطه‌ها، تسهیلات و مساعدت‌ها	میانگین	رتبه	تعداد	مجذور کای دو	درجه آزادی	سطح معناداری
سیستم حمایت غیررسمی و دوستانه	۱۲/۶۲	۳/۸۷	۱۵۰	۱۱۴/۷۸۶	۴	۰/۰۰۰
حمایت‌های دلسوزانه و مبتنی بر ترحم	۱۱/۷۹	۳/۲۹				
سیستم حمایتی معمول و رایج	۱۱/۴۴	۳				
سیستم رسمی و سازمانی	۱۱/۱۶	۲/۷۸				
سیستم حمایتی مستقل و ویژه	۹/۹۲	۲/۰۶				

جدول ۹ میانگین رتبه‌های هر یک از واسطه‌ها، تسهیلات و مساعدت‌ها حین انجام پژوهش را نشان داده است. براین اساس مقدار آماره مربع کی را با ۴ درجه آزادی و همچنین سطح معنی‌داری آزمون با مقدار (۰/۰۰۰) مشاهده می‌شود که نشان از رد شدن فرض صفر دارد. فرض صفر مبتنی بر یکسان بودن میانگین و رتبه واسطه‌ها، تسهیلات و مساعدت‌ها در بین دانشجویان با نیازهای خاص است در نتیجه، با توجه به نتایج این جدول، واسطه‌ها، تسهیلات و مساعدت‌ها در نظر دانشجویان با نیازهای خاص متفاوت است. براین اساس سیستم حمایت غیررسمی و دوستانه بالاترین امتیاز (با میانگین ۱۲/۶۲) و سیستم حمایتی مستقل و ویژه (با میانگین ۹/۹۲) دارای کمترین امتیاز است.

۴- موانع و چالش‌های لازم درخصوص امر تحقیق برای این دانشجویان کدامند؟

برای بررسی سوال چهارم پژوهش از آزمون آماری فریدمن استفاده شد.

جدول ۱۰. آزمون فریدمن، تفاوت میانگین عامل‌ها

چالش‌های انجام پژوهش	میانگین	رتبه	تعداد	مجذور کای دو	درجه آزادی	سطح معناداری
چالش تسهیلات و امکانات	۲۵/۵۴	۴	۱۵۰	۴۳۳/۷۰۷	۳	۰/۰۰۰
چالش‌های رسمی و اداری	۱۸/۶۹	۲/۹۸				
چالش‌های شخصی	۱۲/۳۰	۱/۶۳				
چالش‌های فرهنگی- اجتماعی	۱۱/۷۱	۱/۳۹				

جدول ۱۰ میانگین رتبه‌های هر یک از چالش‌های پیش‌رو در امر تحقیق برای دانشجویان با نیازهای خاص را نشان داده است. براین اساس مقدار آماره مربع کی با ۴ درجه آزادی و همچنین سطح معنی‌داری آزمون با مقدار (۰/۰۰۰) مشاهده می‌شود که نشان از رد شدن فرض صفر دارد. فرض صفر مبتنی بر یکسان بودن میانگین و رتبه چالش‌های پیش‌رو در امر تحقیق در بین دانشجویان با نیازهای خاص است در نتیجه، با توجه به نتایج این جدول، چالش‌های پیش‌رو در امر تحقیق در نظر دانشجویان با نیازهای خاص متفاوت است. براین اساس چالش تسهیلات و امکانات بالاترین امتیاز (با میانگین ۲۵/۵۴) و چالش‌های فرهنگی- اجتماعی (با میانگین ۱۱/۷۱) دارای کمترین امتیاز است.

۵- مقوله‌های جمعیت‌شناختی (جنسیت) چه تأثیری بر مولفه‌های مذکور (تجربیات مواجهه و اجرای پژوهش، واسطه‌ها و چالش‌های پژوهش) دارد؟

جهت بررسی تفاوت گویه‌ها و عناصر تشکیل‌دهنده‌ی تجربیات مواجهه و اجرای پژوهش، موانع و راهکارهای پژوهش دانشجویان از دانشگاه براساس جنسیت، از آزمون پارامتریک t دو نمونه مستقل استفاده شد که نتایج آن را جدول ۱۱ نشان داده شده است.

جدول ۱۱. آزمون t دو گروه مستقل

مولفه	بُعد	جنسیت	میانگین	انحراف معیار	آماره t	درجه آزادی	سطح معناداری
تجربه گونه های مواجهه با امر پژوهش	پژوهش به مثابه مواجهه با جهانی ناشناخته	پسر	۱۰/۲۰۷۵	۲/۴۵۶۱۶	۰/۹۷۲	۱۴۸	۰/۳۳۲
		دختر	۹/۷۹۵۵	۲/۱۱۹۴۵			
	پژوهش به مثابه شور جستجوگری	پسر	۱۰/۹۴۳۴	۲/۰۶۴۸۱	۲/۰۱۲	۱۴۸	۰/۰۴۶
		دختر	۱۰/۱۵۹۱	۲/۴۲۰۲۹			
	پژوهش به مثابه امری ارزشمند اما دشوار	پسر	۱۰/۶۶۹۸	۲/۵۶۲۴۵	-۰/۸۷۵	۱۴۸	۰/۳۸۳
		دختر	۱۱/۰۶۸۲	۲/۴۸۱۵۴			
	پژوهش به مثابه شکستن باورها و کلیشه ها	پسر	۱۲/۹۹۰۶	۱/۴۵۰۷۵	۰/۸۶۷	۶۷/۷۸۰	۰/۳۸۹
		دختر	۱۲/۷۲۷۳	۱/۷۸۳۱۷			
	پژوهش به مثابه تجربه احساس ارزشمند بودن	پسر	۱۱/۶۹۸۱	۲/۴۱۴۹۱	-۱/۶۰۳	۱۴۸	۰/۱۱۱
		دختر	۱۲/۴۰۹۱	۲/۶۰۸۷۳			
	پژوهش به عنوان یک مواجهه - ی ناخوشایند	پسر	۱۱/۶۳۲۱	۲/۳۶۳۷۲	-۰/۰۱۰	۱۴۸	۰/۹۹۲
		دختر	۱۱/۶۳۶۴	۲/۲۱۰۸۷			
	تغییر نگرش نسبت به فهم محیط	پسر	۱۱/۸۶۷۹	۱/۷۲۹۷۱	۰/۳۷۵	۱۴۸	۰/۷۰۸
		دختر	۱۱/۷۵۰۰	۱/۸۰۶۰۰			
تجربه اجرایی پژوهش	اجرای همیارانه و مبتنی بر همکاری	پسر	۱۰/۷۲۶۴	۲/۲۷۴۲۲	-۰/۷۴۴	۱۴۸	۰/۴۵۸
		دختر	۱۱/۰۲۲۷	۲/۰۸۵۲۶			
	اجرای با محوریت فردی و سیستم نظارتی	پسر	۱۰/۶۴۱۵	۲/۴۴۶۳۳	-۰/۸۵۷	۱۴۸	۰/۳۹۳
		دختر	۱۱/۰۰۰۰	۲/۰۲۳۱۲			
	اجرای با محوریت نگاه ترحمی	پسر	۱۱/۶۱۳۲	۱/۹۲۵۱۳	-۵/۴۸۶	۹۹/۵۶۹	۰/۰۰۰
		دختر	۱۳/۲۵۰۰	۱/۵۴۲۰۵			
واسطه‌ها، تسهیلات و مساعدت‌ها	سیستم حمایتی مستقل و ویژه	پسر	۹/۹۴۳۴	۲/۲۵۸۶۶	۰/۱۳۹	۱۴۸	۰/۸۹۰
		دختر	۹/۸۸۶۴	۲/۳۷۴۴۴			
	سیستم حمایتی معمول و رایج	پسر	۱۱/۵۴۷۲	۲/۳۸۷۰۰	۰/۸۴۱	۱۴۸	۰/۴۰۲
		دختر	۱۱/۲۰۴۵	۱/۹۵۹۸۲			
	سیستم رسمی و سازمانی	پسر	۱۱/۲۹۲۵	۲/۲۲۹۵۳	۱/۰۸۸	۱۴۸	۰/۲۷۸
		دختر	۱۰/۸۶۳۶	۲/۱۱۹۵۸			
	سیستم حمایت غیررسمی و دوستانه	پسر	۱۲/۷۲۶۴	۱/۶۸۷۶۸	۱/۰۹۰	۱۴۸	۰/۲۷۷
		دختر	۱۲/۳۸۶۴	۱/۸۵۷۹۳			
	حمایت های دلسوزانه و مبتنی بر ترحم	پسر	۱۱/۶۴۱۵	۲/۰۰۳۹۵	-۳/۳۸۹	۱۴۸	۰/۰۰۱
		دختر	۱۲/۷۹۵۵	۲/۲۳۵۰۰			
چالش‌های انجام پژوهش	چالش‌های شخصی	پسر	۱۱/۸۶۷۹	۱/۸۳۶۵۴	-۴/۴۱۹	۱۴۸	۰/۰۰۰
		دختر	۱۳/۳۱۸۲	۱/۸۱۴۳۲			
	چالش‌های فرهنگی و اجتماعی	پسر	۱۱/۷۱۷۰	۱/۷۹۸۱۷	۰/۰۳۴	۶۹/۹۷۶	۰/۹۷۳
		دختر	۱۱/۷۰۴۵	۲/۱۱۹۴۵			
	چالش های رسمی و اداری	پسر	۱۸/۷۰۷۵	۳/۱۳۷۹۹	۰/۰۸۹	۱۴۸	۰/۹۲۹
		دختر	۱۸/۶۵۹۱	۲/۷۷۸۱۸			
	چالش تسهیلات و امکانات	پسر	۲۵/۴۷۱۷	۲/۵۳۰۶۰	-۰/۵۵۸	۱۴۸	۰/۵۷۸
		دختر	۲۵/۷۲۷۳	۲/۶۰۹۱۴			

بر اساس نتایج به دست آمده از جدول شماره ۱۱، در سطح معنی‌داری ۰/۰۵ از بین تجربیات مواجهه و اجرای پژوهش، بُعد پژوهش به مثابه شور جستجوگری با t = ۲/۰۱۲ با سطح معنی‌داری ۰/۰۴۶ در بین دانشجویان دختر و پسر اختلاف معنی‌داری دارد و با توجه مقدار میانگین می‌توان گفت که میانگین بُعد پژوهش به مثابه شور جستجوگری در گروه پسران بیشتر از گروه دختران می‌باشد. همچنین اجرای با محوریت نگاه ترحمی در بین ابعاد تجربه های پژوهش با t = −۵/۴۸۶ و سطح معنی‌داری ۰/۰۰۰ در بین دانشجویان دختر و پسر دارای اختلاف بوده، که براساس میانگین اجرای یک پژوهش در بین دختران بیشتر با نگاه ترحمی همراه بوده است. درخصوص واسطه‌ها، تسهیلات و مساعدت‌ها در امر پژوهش نیز، حمایت‌های دلسوزانه و مبتنی بر ترحم نیز با t = −۳/۳۸۹ و سطح معنی‌داری ۰/۰۰۱ نشان می‌دهد در بین پسران و دختران این مولفه نیز دارای اختلاف معنی‌داری در بین این دو گروه است. بنابراین میانگین حاصل شده، میزان حمایت دلسوزانه و مبتنی بر ترحم در بین دختران بیشتر از پسران می باشد. همچنین در رابطه با چالش‌های انجام پژوهش نیز بُعد چالش‌های شخصی با t = −۴/۴۱۹ و سطح معنی‌داری ۰/۰۰۰ در بین دانشجویان دختر و پسر اختلاف معنی‌داری دارد که براساس میانگین به دست آمده، چالش‌های شخصی در بین دختران بیشتر از پسران است.

۶-نوع دانشگاه (دانشگاه‌های درجه یک، دو و سه) چه تأثیری بر تجربیات دانشجویان در امر پژوهش داشته است؟

جدول ۱۲. آزمون تحلیل واریانس پیرامون بررسی تجربیات دانشجویان در امر پژوهش بر حسب نوع دانشگاه محل تحصیل

			مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	آماره F	سطح معنی داری
تجربه گونه های مواجهه با امر پژوهش	پژوهش به مثابه مواجهه با جهانی ناشناخته	بین گروه ها	۲/۰۵۳	۲	۰/۰۲۷	۰/۰۰۵	۰/۷۷۵
		درون گروه ها	۸۲۹/۸۲۰	۱۴۷	۵/۶۵۹		
		کل	۸۳۱/۸۷۳	۱۴۹			
	پژوهش به مثابه شور جستجوگری	بین گروه ها	۲۰/۲۵۳	۲	۱۰/۱۲۷	۲/۱۳۱	۰/۱۲۲
		درون گروه ها	۶۹۸/۴۲۰	۱۴۷	۴/۷۵۱		
		کل	۷۱۸/۶۷۳	۱۴۹			
	امری ارزشمند اما دشوار	بین گروه ها	۸/۸۱۳	۲	۴/۴۰۷	۰/۶۸۲	۰/۵۰۷
		درون گروه ها	۹۵۰/۳۶۰	۱۴۷	۶/۴۶۵		
		کل	۹۵۹/۱۷۳	۱۴۹			
	شکستن باورها و کلیشه ها	بین گروه ها	۴/۲۱۳	۲	۲/۱۰۷	۰/۸۷۱	۰/۴۲۱
		درون گروه ها	۳۵۵/۶۶۰	۱۴۷	۲/۴۱۹		
		کل	۳۵۹/۸۷۳	۱۴۹			
	احساس ارزشمند بودن	بین گروه ها	۱۵/۲۹۳	۲	۷/۶۴۷	۱/۲۴۲	۰/۲۹۲
		درون گروه ها	۹۰۵/۴۰۰	۱۴۷	۶/۱۵۹		

		کل	۹۲۰/۶۹۳	۱۴۹			
	یک مواجهه ناخوشایند	بین گروه ها	۶۴/۱۲۰	۲	۳۲/۰۶۰	۶/۵۰۵	۰/۰۰۲
		درون گروه ها	۷۲۴/۴۴۰	۱۴۷	۴/۹۲۸		
		کل	۷۸۸/۵۶۰	۱۴۹			
	نگرش نسبت به فهم محیط	بین گروه ها	۱/۸۵۳	۲	۰/۹۲۷	۰/۳۰۱	۰/۷۴۱
		درون گروه ها	۴۵۲/۹۸۰	۱۴۷	۳/۰۸۱		
		کل	۴۵۴/۸۳۳	۱۴۹			
تجربه اجرایی پژوهش	همیارانه و همکاری	بین گروه ها	۸۸/۴۸۰	۲	۴۴/۲۴۰	۱۰/۵۰۸	۰/۰۰۱
		درون گروه ها	۶۱۸/۸۸۰	۱۴۷	۴/۲۱۰		
		کل	۷۰۷/۳۶۰	۴۹			
	محوریت فردی	بین گروه ها	۷/۲۹۳	۲	۳/۶۴۷	۰/۷۰۶	۰/۴۹۵
		درون گروه ها	۷۵۹/۳۰۰	۱۴۷	۵/۱۶۵		
		کل	۷۶۶/۵۹۳	۱۴۹			
	اجرای با محوریت نگاه ترحمی	بین گروه ها	۷۲/۰۴۰	۲	۳۶/۰۲۰	۱۰/۱۸۳	۰/۰۰۳
		درون گروه ها	۵۱۹/۹۶۰	۱۴۷	۳/۵۳۷		
		کل	۵۹۲/۰۰۰	۱۴۹			
واسطه‌ها، تسهیلات و مساعدت‌ها	سیستم حمایتی مستقل و ویژه	بین گروه ها	۱۲۶/۸۴۰	۲	۶۳/۴۲۰	۱۲/۰۶۷	۰/۰۰۲
		درون گروه ها	۷۷۲/۶۰۰	۱۴۷	۵/۲۵۶		
		کل	۸۹۹/۴۴۰	۱۴۹			
	معمول و رایج	بین گروه ها	۵/۹۷۳	۲	۲/۹۸۷	۰/۵۷۷	۰/۵۶۳
		درون گروه ها	۷۶۱/۱۰۰	۱۴۷	۵/۱۷۸		
		کل	۷۶۷/۰۷۳	۱۴۹			
	رسمی و سازمانی	بین گروه ها	۲۷/۷۷۳	۲	۱۳/۸۸۷	۲/۹۰۴	۰/۰۵۸
		درون گروه ها	۷۰۲/۸۲۰	۱۴۷	۴/۷۸۱		
		کل	۷۳۰/۵۹۳	۱۴۹			
	غیررسمی و دوستانه	بین گروه ها	۱۳/۱۷۳	۲	۶/۵۸۷	۲/۲۱۱	۰/۱۱۳
		درون گروه ها	۴۳۷/۹۲۰	۱۴۷	۲/۹۷۹		
		کل	۴۵۱/۰۹۳	۱۴۹			
	دلسوزانه و مبتنی بر ترحم	بین گروه ها	۷۳/۱۷۳	۲	۳۶/۵۸۷	۹/۵۳۱	۰/۰۰۰
		درون گروه ها	۵۶۴/۳۰۰	۱۴۷	۳/۸۳۹		
		کل	۶۳۷/۴۷۳	۱۴۹			
چالش‌های انجام پژوهش	شخصی	بین گروه ها	۴۱/۸۸۰	۲	۲۰/۹۴۰	۴/۹۵۹	۰/۰۰۸
		درون گروه ها	۶۲۰/۶۸۰	۱۴۷	۴/۲۲۲		
		کل	۶۶۲/۵۶۰	۱۴۹			
	فرهنگی –اجتماعی	بین گروه ها	۳/۴۵۳	۲	۱/۷۲۷	۰/۴۸۰	۰/۶۲۰
		درون گروه ها	۵۲۹/۲۲۰	۱۴۷	۳/۶۰۰		
		کل	۵۳۲/۶۷۳	۱۴۹			

	رسمی –اداری	بین گروه ها	۱۳۲/۲۵۳	۲	۶۶/۱۲۷	۱۲/۹۲۹	۰/۰۰۰
		درون گروه ها	۴۲۳/۹۴۰	۱۴۷	۲/۸۸۴		
		کل	۵۵۶/۱۹۳	۱۴۹			
	تسهیلات و امکانات	بین گروه ها	۳۳۵/۰۸۰	۲	۱۶۷/۵۴۰	۳۵/۶۴۳	۰/۰۰۰
		درون گروه ها	۶۹۰/۹۸۰	۱۴۷	۴/۷۰۱		
		کل	۱۰۲۶/۰۶۰	۱۴۹			

جهت بررسی تفاوت دیدگاه دانشجویان در امر پژوهش بر حسب نوع دانشگاه محل تحصیل از آزمون تحلیل واریانس یکطرفه استفاده شد. با توجه به سطوح معنی‌داری بدست آمده در جدول ۱۲، ابعاد یک مواجهه ناخوشایند، همیارانه و همکاری، نگاه ترحمی، مستقل و ویژه، دلسوزانه و مبتنی بر ترحم، چالش شخصی، چالش‌های رسمی– اداری و چالش تسهیلات و امکانات که کمتر از ۰/۰۵ می‌باشند، نتیجه می‌گیریم که این ابعاد در بین دانشجویان دارای نیازهای خاص برحسب نوع دانشگاه محل تحصیل دارای تفاوت معنی‌داری است که مقدار این تفاوت توسط آزمون تعقیبی توکی محاسبه شده است.

جدول ۱۳. نتایج آزمون تعقیبی توکی تجربیات دانشجویان در امر پژوهش بر حسب دانشگاه

	نوع دانشگاه	تعداد	Subset for alpha = 0.05	
			۱	۲
یک مواجهه ناخوشایند	سطح یک	۵۰	۱۰/۸۲۰۰	–
	سطح دو	۵۰	۱۰/۹۸۰۰	–
	سطح سه	۵۰	–	۱۲/۲۸۰۰
همیارانه و همکاری	سطح سه	۵۰	۹/۸۰۰۰	–
	سطح یک	۵۰	–	۱۰/۸۰۰۰
	سطح دو	۵۰	–	۱۱/۶۸۰۰
اجرای با محوریت نگاه ترحمی	سطح یک	۵۰	۱۱/۳۰۰۰	–
	سطح دو	۵۰	۱۱/۳۲۰۰	–
	سطح سه	۵۰	–	۱۲/۷۸۰۰
سیستم حمایتی مستقل و ویژه	سطح سه	۵۰	۹/۲۶۰۰	–
	سطح دو	۵۰	–	۱۰/۷۰۰۰
	سطح یک	۵۰	–	۱۱/۴۸۰۰
حمایت های دلسوزانه و مبتنی بر ترحم	سطح یک	۵۰	۱۰/۷۴۰۰	–
	سطح دو	۵۰	۱۱/۳۰۰۰	–
	سطح سه	۵۰	–	۱۲/۴۲۰۰
چالش شخصی	سطح یک	۵۰	۱۱/۱۸۰۰	–
	سطح دو	۵۰	۱۱/۳۶۰۰	–
	سطح سه	۵۰	–	۱۲/۳۸۰۰
چالش‌های رسمی –اداری	سطح دو	۵۰	۱۰/۸۸۰۰	–
	سطح یک	۵۰	۱۰/۹۸۰۰	–
	سطح سه	۵۰	–	۱۲/۹۲۰۰
چالش تسهیلات و امکانات	سطح یک	۵۰	۲۳/۷۰۰۰	–
	سطح دو	۵۰	۲۴/۴۲۰۰	–
	سطح سه	۵۰	–	۲۷/۲۰۰۰

با توجه به نتایج آزمون توکی که در جدول ۱۳ نشان شده است میانگین دیدگاه دانشجویان واقع در دانشگاه-های سطح یک (تهران، شهید بهشتی) و سطح دو (خوارزمی، رازی) در قیاس با دانشجویان واقع در دانشگاه-های سطح سه (لرستان، کردستان) درخصوص نوع مواجهه با امر پژوهش به صورت امری ناخوشایند، کمتر بوده، در نتیجه دانشجویان دانشگاه‌های سطح سه، امر پژوهش را امری ناخوشایند بیان کردند. در رابطه با تجربه اجرایی پژوهش به صورت همیارانه و همکاری دانشجویان دانشگاه‌های سطح سه، با دانشجویان دانشگاه‌های سطح دو و یک، دارای اختلاف بوده که براین اساس کسانی که در دانشگاه‌های سطح یک تحصیل می‌کنند کمتر اجرایی به صورت همیاری و همکاری از سوی اساتید و دیگر دانشجویان، در مقایسه با دانشجویان دانشگاه‌های سطح یک و دو داشته‌اند. اجرای پژوهش با محوریت نگاه ترحمی در بین دانشجویان دانشگاه‌های سطح سه، بیشتر از دانشجویان دانشگاه‌های سطح یک و دو بوده است. همچنین سیستم حمایتی مستقل و ویژه برای دانشجویان دانشگاه‌های سطح یک و دو بیشتر از دانشجویان دانشگاه‌های سطح سه بود. حمایت‌های دلسوزانه و مبتنی بر ترحم در بین دانشجویان دانشگاه‌های سطح سه بیشتر از دانشجویان سطح یک و دو بود. در خصوص چالش‌های انجام پژوهش نیز چالش‌های شخصی، رسمی- اداری و همچنین چالش تسهیلات و امکانات در میان دانشجویان با نیازهای خاص در دانشگاه‌های سطح سه بیشتر از دیگر دانشجویان سطح یک و دو بود.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از این پژوهش، پدیدارشناسی تجارب دانشجویان با نیازهای خاص در انجام فعالیت‌های پژوهشی و تحقیقاتی در نظام آموزش عالی ایران بود. با بررسی مبانی نظری و ارائه پژوهش‌های انجام شده در این خصوص و تحلیل و تفسیر پاسخ‌های مشارکت‌کنندگان به سوالات مصاحبه برای پرسش اصلی پژوهش، یافته‌ها حاکی از آن بود که تجارب دانشجویان با نیازهای خاص در انجام فعالیت‌های پژوهش ۴ کد منتخب: ۱- تجربه و احساس مواجهه با امر پژوهش، ۲- تجربه اجرایی پژوهش، ۳- واسطه‌ها، تسهیلات و مساعدت-ها و ۴- چالش‌های انجام پژوهش حاصل شد. نتایج این سوال پژوهش، همراستا و همسو با نتایج پژوهش-های نقی‌زاده باقی و همکاران (۱۳۹۴)، فضل‌الهی (۱۳۹۱)، نیک‌روز و همکاران (۱۳۹۱)، سرشتی و همکاران (۱۳۸۹)، عرب مازار و همکاران (۱۳۸۸)، سلارز و آلمونت (۲۰۰۷) و هافرین و هورسلی (۱۹۸۲) می‌باشد.

در تبیین این نتیجه می‌توان گفت که بیان دیدگاه‌های مختلف در امر پژوهش میان دانشجویان دارای نیازهای خاص، برجستگی فرهنگی و علاقمندی این قشر از افراد جامعه را به تحقیق معلوم می‌سازد، که این علاقمندی می‌تواند دستمایه‌ی سرمایه‌گذاری‌های عظیم پژوهشی برای دانشجویان در کشور را ایجاد نماید. دانشگاه، مهم‌ترین سازمان علمی انسان‌ساز و مترقی است که لزوم توجه به پژوهش و انجام تحقیقات، به

ویژه کاربردی و توسعه‌ای در آن محسوس است؛ امری که متأسفانه در نظام آموزشی به جای توجه و اهتمام به نوآوری و خلاقیت و ترویج شیوه‌های علمی، بر حافظه و پرورش قوای ذهنی تأکید می‌کند و همچنان پژوهش جایگاه مشخصی نه تنها در میان استادان و اعضای هیئت علمی، بلکه در بین دانشجویان نیز ندارد. بررسی موانع پژوهش در دانشگاه‌ها، مهم‌ترین، اصلی‌ترین و البته اولین گام در پژوهش محور نمودن آن است. در این خصوص موانع و معضلات موجود باید به صورتی واقع‌بینانه مورد بحث و بررسی قرار گیرد، که در این پژوهش به نتایج زیر از دیدگاه دانشجویان دارای نیازهای خاص، که متأسفانه علاوه بر نیازهای آموزشی، مسلّم‌ترین حقوق آنها در بخش پژوهشی نیز نادیده گرفته می‌شود، رسیدیم.

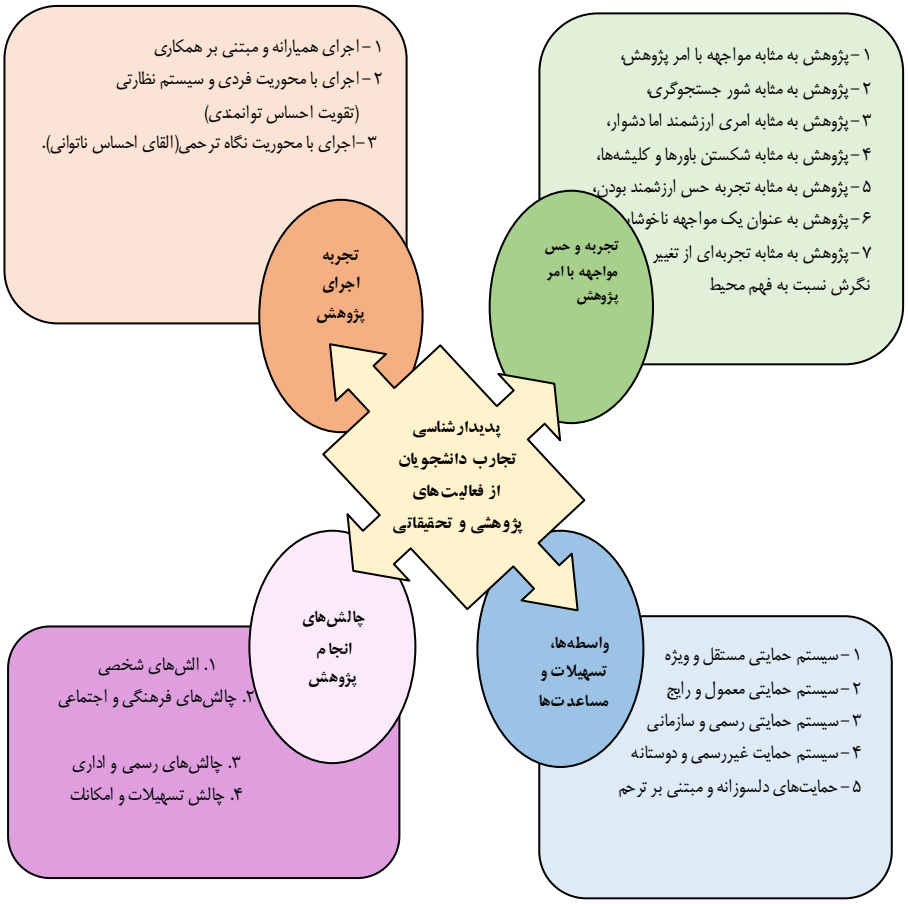

نمودار ۱. مدل مفهومی پژوهش

براساس دیدگاه دانشجویان دارای نیازهای خاص، تجربه گونه‌های مواجهه با امر پژوهش متفاوت بوده، بیشتر آنان امر پژوهش را به مثابه شکستن باورها و کلیشه‌ها بیان کردند. و کمتر دانشجویی پژوهش را به مثابه مواجهه با جهانی ناشناخته بیان کرد. براین اساس دانشجویان اعتقاد داشتند که پژوهش، راهی برای اثبات خود و توانایی‌های یک دانشجوی با نیاز خاص بوده، و با انجام این کار، امکان تغییر دیدگاه‌ها و حتی نگاه دیگران امکان‌پذیر است، که بیشتر به سمت توانایی‌های این چنین دانشجویی باشد، و محدودیت‌های فیزیکی و جسمی را کمرنگ‌تر سازد. همچنین راهی برای تغییر رابطه با دنیای اطراف می‌باشد. امروزه اصلی‌ترین معیار تعیین جایگاه علمی کشورها، میزان مشارکت در تولید علم، فناوری و نوآوری و نقشی است که آن کشور در روند توسعه علمی جهانی ایفا می‌نماید (رحمانی و موسوی خطیر، ۱۳۹۰، ص ۱). تجربه اجرایی پژوهش نیز در نظر دانشجویان با نیازهای خاص متفاوت بوده و اجرای پژوهش با محوریت نگاه ترحمی از سوی دیگران در وهله اول و اجرای با محوریت فردی و سیستم نظارتی دارای کمترین امتیاز بود. در حین اجرای پژوهش از سوی دانشجوی خاص، نگاه‌های و رفتار اطرافیان تداعی‌کننده دلسوزی، و از بین برنده‌ی اعتماد در بین این قشر از دانشجویان بود. همکاری‌های صورت گرفته از سر ترحم بوده، و درنتیجه منجر به تقویت حس "عدم توانمندی" شده، که دانشجو را به سمتی سوق می‌دهد که نتواند علائق خود را در قالب یک کار پژوهشی نشان دهد. همچنین از جمله واسطه‌ها، تسهیلات و مساعدت‌ها درخصوص امر پژوهش برای دانشجوی با نیاز خاص، سیستم حمایت غیررسمی و دوستانه در اولین مرتبه قرار داشت. با توجه به اینکه سیستم سازمانی و رسمی، مستقل و ویژه و حتی معمول و رایج باید در اولین رتبه قرار بگیرند، اما همچنان یک دانشجوی با نیاز خاص، مشکلات خود را از طریق دوستان و همکلاسی‌های خود برطرف می‌کند. آنان بیان کردند که دوستانشان، بهترین یاوران‌شان بوده و غالباً فرایند یک کار پژوهشی با تکیه بر دوستانشان انجام شده، و حمایت‌های آنان عدم حمایت‌های رسمی و دانشگاهی را برطرف کرده است. همچنانکه ویسی و کشاورز (۱۳۹۰) نیز اشاره کرده‌اند فقدان سازماندهی و مدیریت تحقیق، فقدان روابط سازمانی مناسب و مشکلات اداری، نهادینه نشدن امر تحقیق، فقدان فرهنگ تحقیق، و در سطح فنی مواردی چون کمبود پژوهشگر و محقق کارآمد، ناتمام گذاشتن تحقیقات و عدم به کارگیری نتایج تحقیقاتی و در سطح فردی نیز فقدان رغبت و علاقه، ضعف علمی و فقدان روحیه علمی و فردگرایی از جمله چالش‌ها و موانع تحقیقات اجتماعی است.

در رابطه با چالش‌های موجود درخصوص امر پژوهش نیز، دانشجویان با نیازهای خاص به چالش تسهیلات و امکانات به عنوان اصلی‌ترین و مهمترین عامل اشاره کرده اند. نبود امکانات و تجهیزات نرم‌افزاری و سخت-افزاری نه تنها برای یک دانشجوی با نیاز خاص، بلکه برای دانشجویان عادی نیز معضلی است که کمتر دانشگاهی به این مهم توجه می‌کند. در رابطه با دانشجویان نابینا، نبود نرم افزارهای صفحه‌خوان پیشرفته و مدرن در محیط‌هایی چون کتابخانه‌ها، از جمله بیشترین عامل در بین این قشر از دانشجو بوده، همچنین معماری نامناسب و عدم امکاناتی چون آسانسور برای ساختمان‌های چندطبقه نیز از جمله محدودیت‌هایی است که برای دانشجویان معلول جسمی- حرکتی وجود دارد. دانشجویان با نیازهای خاص به مواردی همچون عدم دسترسی به همیار و همراه برای انجام پژوهش و تفحص و جستجو در سایت‌های مختلف و حتی کتابخانه‌ها اشاره کردند.

مواردی که ذکر شد، از جمله مشکلات و معضلاتی است که یک دانشجوی با نیاز خاص در حین انجام یک پژوهش همچون پایان‌نامه یا رساله، و یا حتی مقاله با آن روبروست. علیرغم جایگاه رفیع پژوهش، این حوزه با دشواری‌های عملکردی و ساختاری بسیاری روبروست. ضعف پژوهش و عقب‌ماندگی علمی، مهم‌ترین دغدغه و مانع اصلی توسعه جوامع در حال توسعه، ضعف و کمبود مراکز مستقل علمی، عدم پشتیبانی دولت از نهادهای پژوهشی، ضعف مدیریت و تصمیم‌گیری، فقدان ساختارهای تحقیقاتی پویا و مستقل، عدم هماهنگی در سیاست‌گذاری و اجرا، بی‌اعتماد به توان فناوری علمی داخلی و دستاوردهای پژوهشی، اتلاف اعتبارات و منابع، فقدان گرایش مثبت نسبت به نقش تحقیقات در تقویت بنیان‌های اقتصادی و اجتماعی، فقدان رابطه بین مراکز علمی با مراکز تولیدی خدماتی و عدم حمایت مناسب از پژوهش، عدم سرمایه‌گذاری در اشاعه فرهنگ پژوهش، ضعف کتابخانه‌ها در رفع نیازهای محققان، کمبود وسایل و تجهیزات نوین اطلاع‌رسانی، پایین بودن حجم سرمایه‌گذاری و اعتبارات پژوهشی، ضعف شدید فرهنگ تعاون و کار جمعی میان پژوهشگران و مراکز تحقیقاتی، از جمله دغدغه‌ها و چالش‌های موجود در حوزه پژوهش است (فضل‌الهی، ۱۳۹۱: ۱۶۹)، که در این پژوهش دانشجویان با نیازهای خاص نیز به مواردی اینچنینی اشاره کردند.

نتایج پژوهش حاضر همچنین نشان داد که دانشجویان دختر دارای نیاز خاص نسبت به دانشجویان پسر، بیشتر در معرض نگاه ترحمی در حین اجرای پژوهش، و حمایت‌های دلسوزانه و مبتنی بر ترحم بوده، و با چالش‌های شخصی بیشتری دست به گریبانند. همچنین شور جستجوگری در دانشجوی پسر با نیاز خاص بیشتر از دانشجویان دختر مشاهده شد. جنسبت، مولفه‌ای که در جوامع جهان در حال توسعه، در بین دختران دانشجوی عادی و دارای نیاز خاص، در حین انجام امور آموزشی و پژوهشی نیز به عنوان مشکل و معضل، به چشم می‌آید. دانشجویان دختر دارای نیاز خاص بیشتر از دیگر دانشجویان با نگاه‌های ترحم‌آمیز و از سر دلسوزی مواجه بوده، که منجر به از بین رفتن اعتماد به نفس، توانایی‌ها، علائق و انگیزه‌ها در حین انجام یک کار پژوهشی می‌شود. این حس ترحم از سوی اساتید، کارکنان و دانشجویان و هم از سوی دیگر مردم در جامعه نیز مشاهده می‌شود، که جز راندن یک دانشجو و سرکوب وی، نتیجه‌ی دیگری ندارد، که نتیجه آن

نیز روبرو شدن با چالش‌های شخصی اعم از نداشتن هدف و انگیزه برای انجام پژوهش، عدم کاربرد و کارایی انگاشتن نتایج پژوهش از سوی دانشجوی با نیاز خاص و مواجه شدن با نگاه‌های نامطلوب و توأم با احساس ترحم بوده، که سردرگمی و ناخوشایندی را برای دانشجو به همراه دارد. همچنانکه جارو[1] (۱۹۹۳، ص ۱۵) در دانشگاه براون. واشنگتن[2] بر وجود این مطلب تأکید می‌کند که برای بهبود نگرش افراد عادی نسبت به افراد دارای نیازهای خاص، تلاش زیادی شود. همچنین دانشگاه‌ها باید یک دفتر مجزا برای خدمات دانشجویان معلول را فراهم کند.

درنهایت نوع دانشگاه‌هایی که دانشجوی با نیاز خاص در آن به تحصیل می‌پردازد، بر تمامی تجربیات او در انجام فعالیت‌های پژوهشی و تحقیقاتی بی‌تأثیر نمی‌باشد. نتایج پژوهش حاضر نشان داد که دانشجویانی که در دانشگاه‌های سطح سه مشغول به تحصیل‌اند، پژوهش را امری ناخوشایند تلقی می‌کنند. در این نوع دانشگاه‌ها حس "نمی‌توانم" در بین دانشجویان با نیازهای خاص، شدت گرفته، و مصاحبه‌ها و نتایج بخش کمّی نشان از تجربه‌هایی منفی در مواجهه با امر پژوهش بود، که کمتر دانشجویی در دانشگاه‌های سطح یک و دو، با این مولفه مواجه می‌شوند. در رابطه با تجربه اجرایی، پژوهش به صورت فرایندی همیارانه و همکاری از سوی دانشجویان دانشگاه‌های یک و دو، بیان گردید، اما دانشجویان دانشگاه‌های سطح سه، اذعان داشتند که با کمتر مساعدتی به صورت همیاری و همکاری از سوی اساتید و دیگر دانشجویان، مواجه بودند. نگاه و رفتار اساتید با یک دانشجوی نیاز خاص، نگاهی معمولی و قابل قیاس با دیگر دانشجویان عادی نبوده، و اساتید با اینگونه دانشجویان ارتباطی سازنده و متقابل برقرار نمی‌نمایند، و کمتر تلاشی برای ارتقای سطح علمی، و همکاری‌های لازم با این دانشجویان صورت می‌گیرد. اجرای پژوهش با محوریت نگاه ترحمی در بین دانشجویان دانشگاه‌های سطح سه نیز بیشتر از دانشجویان دانشگاه‌های سطح یک و دو بود. عدم توانایی در این دانشجویان، با توجه به محیط و افراد حاضر، بستری را فراهم می‌کند که کمتر فرصتی برای اثبات توانمندی‌های یک دانشجوی با نیاز خاص به وجود بیاید. همچنین سیستم حمایتی مستقل و ویژه برای دانشجویان دانشگاه‌های سطح یک و دو بیشتر از دانشجویان دانشگاه‌های سطح سه بود. فضای مورد استفاده منابع، امکانات لازم برای پژوهش، رفت و آمد و اسکان، توجه ویژه به تمامی دانشجویان، در دانشگاه‌های سطح یک و دو به وفور مشاهده می‌شود، و در دانشگاه‌های سطح سه متأسفانه با حمایت‌ها و توجه‌های اینچنینی کمتری مواجه هستیم. حمایت‌های دلسوزانه و مبتنی بر ترحم در بین دانشجویان دانشگاه‌های سطح سه بیشتر از دانشجویان سطح یک و دو بود که مانعی برای آزادی عمل، افکار و اندیشه در بین دانشجویان است. در خصوص چالش‌های انجام پژوهش نیز چالش‌های شخصی، رسمی- اداری و همچنین چالش تسهیلات و امکانات در میان دانشجویان با نیازهای خاص در دانشگاه‌های سطح سه بیشتر از دیگر دانشجویان سطح یک و دو بود. نبود هدف و انگیزه، نداشتن تمایل به انجام پژوهش، نگاه‌ها و رفتارهای

---

[1] Jarrow

[2] Brown v. Washington University

نامساعد و نامطلوب، درنظر نگرفتن اعتبارت و کمک هزینه‌ها برای این قشر دانشجو، عدم مقررات مدون برای تسهیل و آسان‌سازی امر پژوهش، نبود امکانات و تجهیزات به‌روز و پیشرفته، معماری و فضای و محیط دانشگاهی که برای دانشجویان با نیازهای خاص، مناسب‌سازی نشده، از جمله مواردی است که در دانشگاه-های سطح سه، در مقایسه با با دانشگاه‌های سطح یک و دو، به وفور مشاهده می‌شود.

اهمیت دادن به امر پژوهش و افزایش فعالیت‌های تحقیقاتی، در هر کشور سبب توسعه و پیشرفت شده خودکفایی و استقلال واقعی را برای آن مملکت به همراه دارد. بین تحقیقات و میزان پیشرفت واقعی در هر کشور رابطه مستقیمی وجود دارد و تا زمانی که دانشگاه‌های یک کشور، که منبع و مخزن انجام طرح‌های پژوهشی هستند، راهکارها، امکانات و تجهیزات لازم را برای امر پژوهش درنظر نگیرند، به توسعه پایدار و توسعه اجتماعی به مفهوم واقعی، دست نخواهیم یافت. اسکات[1] (۱۹۹۴) با استفاده از دستورالعمل‌های قانونی و موجود، توصیه‌های زیر را برای جلوگیری ازمشکلات قانونی پیشنهاد می‌کند: ۱) مستندسازی نیازهای فردی دانشجویان معلول؛ ۲) گردآوری تجارب دانشجویان با نیازهای خاص؛ ۳) رعایت حقوق شخصی و عمومی دانشجویان؛ ۴) توجه به مشکلات اداری ومالی و ۵) توجه به ماهیت و هویت شخصی دانشجویان. براین اساس و با توجه به نتایج پژوهش حاضر پیشنهادات و راهکارهایی در ۳ بعد رسمی- اداری، راهکارهای حمایتی ویژه و راهکارهای فرهنگی به صورت زیر، جهت بهبود مشکلات موجود، بیان می‌شود:

۱- روش رسمی و اداری: مقرراتی در جهت تسهیل‌سازی دسترسی به فایل‌های word و Html پایان‌نامه-ها و مقالات فارسی سایت‌های مختلف تدوین شود؛ همیارانی در اختیار دانشجوی با نیاز خاص قرار دهند که به روش پژوهش آگاهی داشته باشند؛ به کتابدارها جهت کمک و راهنمایی به دانشجویان با نیازهای خاص، آموزش مناسب داده شود.

۲- راهکارهای حمایتی ویژه: ساخت و ارتقاء نرم افزاری موجود در بازار (همچون OCR) و دارای قابلیت-های زیاد جهت استفاده از مقالات فارسی می‌توانند در امر پژوهش به دانشجویان بانیازهای خاص کمک کنند؛ برگزاری کلاس‌های روش تحقیق ویژه دانشجویان با نیاز خاص برای آشنایی بیشتر این قشر از دانشجویان با روش پژوهش، ایجاد کتابخانه‌های الکترونیکی و گویا ویژه دانشجویان با نیاز خاص، نیز از مواردی است که می‌تواند به امر پژوهش کمک کند؛ دسترسی نامحدود دانشجویان به منابع دست اول و به روز از طریق عضویت در کتابخانه‌های الکترونیکی به وسیله حمایت دانشگاه، ضبط و تبدیل به صوتِ کتاب-های درسی و کمک درسی از طریق کاردانشجویی از طرف دانشگاه.

۳- تقویت فرهنگ و بینش فرهنگی جامعه: باور و ایمان به توانایی و پتانسیل علمی دانشجویان با نیازهای خاص، اصلاح نگرش و دیدگاه اساتید درخصوص انجام کار پژوهشی توسط دانشجوی با نیاز خاص. نهادینه شدن فرهنگ انجام کار پژوهشی در دانشجویان با نیازهای خاص، کاربرد، اِعمال و درنظر گرفتن نتایج پژوهش‌های انجام شده توسط دانشجویان با نیازهای خاص در فضای پژوهش.

---

[1] Scott

منابع

بنکداری، نسرین، مهران، گلنار، ماهروزاده، طیبه و هاشمی، سیدعباس (۱۳۹۵). ویژگی‌های استاد شایسته در آموزش عالی ایران: یک مطالعه کیفی. **رهیافتی نو در مدیریت آموزشی،** ۷(۱): ۱۳۷-۱۱۷.

ثابتی، مریم، همایون سپهر، محمد و احمدی، فخرالدین (۱۳۹۳). نقش آموزش عالی در توسعه ملی. **مجله مطالعات توسعه اجتماعی ایران،** ۶(۴): ۶۹-۵۹.

حیدرزاده، محسن، مهرام، بهروز و کارشکی، حسین (۱۳۹۵). نقش ساختار ارزشیابی کلاسی ادراک شده و جهت‌گیری پژوهشی دانشجویان در انگیزش پژوهشی آنان. **مجله مطالعات آموزش و یادگیری.** ۸(۱): ۶۸-۵۰.

خرازی آذر، زهرا (۱۳۸۸). **نقش دانشگاه آزاد اسلامی در توسعه‌ی سیاسی،** تهران، دانشگاه آزاد اسلامی، معاونت پژوهشی، دفتر گسترش علم.

رحمانی، غلامرضا و موسوی خطیر، جلال (۱۳۹۰). بررسی چالش‌های سازمانی مراکز پژوهشی کشور و راهکارهای مناسب. **دومین همایش ملی مدیریت پژوهش و فناوری.** جلد دوم.

زنجیرچی، سیدمحمود، ابراهیم‌زاده پزشکی، رضا؛ و عرب، سیدمحمد (۱۳۹۰). مدل کانو و کاربرد آن در ارزیابی نیازهای دانشجویان. **پنجمین همایش ارزیابی کیفیت در نظام دانشگاهی،** دانشگاه تهران- پردیس دانشکده‌های فنی، تهران، ایران.

صالحی صدقیانی، جمشید و ابراهیمی، ایرج (۱۳۹۱). **آمار و کاربرد آن در مدیریت (۱ و ۲)،** تهران: مستان.

عرب مازار، عباس، جمشیدی، محمدتقی و صالحیان عمران، ابوالفضل (۱۳۸۸). آسیب‌شناسی تحقیق و توسعه در سازمان‌های دولتی. **تدبیر،** ۲۰۷: ۵۵-۴۹.

فضل الهی، سیف اله (۱۳۹۱). عوامل بازدارنده موثر بر پژوهش‌های دانشجویی، **اسلام و پژوهش‌های تربیتی**، ۴(۱): ۱۸۴-۱۶۵.

کریمیان، زهرا، صباغیان، زهرا و صالح صدق‌پور، بهرام (۱۳۹۰). بررسی موانع و چالش‌های پژوهش و تولید علم در دانشگاه‌های علوم پزشکی، **دوفصلنامه انجمن آموزش عالی ایران**، ۳(۴): ۶۳-۳۵.

نقی‌زاده باقی، عباس، خان بابازاده قدیم، مژگان و ثمری، عیسی. (۱۳۹۴). بررسی موانع و مشکلات پژوهشی از دیدگاه اعضای هیئت علمی در دانشگاه علوم پزشکی اردبیل. **فصلنامه دانشگاه علوم پزشکی اردبیل**، ۱۵(۳): ۲۶۴-۲۵۵.

نوشین فرد، فاطمه و رضوی، یلدا (۱۳۸۹). مطالعه نیازهای اطلاعاتی کاربران نابینا و کم بینای شهر کرمان و میزان بهره‌گیری آن‌ها از خدمات کتابخانه‌ای. **تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی (پیام کتابخانه)**، ۱۶(۴): ۱۴۹-۱۲۹.

نیکروز، لیلا، روزی‌طلب، مهین، رایگان شیرازی، علیرضا، نقی‌زاده، محمد مهدی و تقوی، فرزانه (۱۳۹۱). بررسی عوامل بازدارنده ارائه طرح‌های تحقیقات دانشجویی از دیدگاه دانشجویان. **مجله دانشگاه علوم پزشکی فسا**. ۲ (۲): ۱۱۹-۱۱۳.

ویسی، رضا و کشاورز، امراله. (۱۳۹۰). آسیب‌شناسی تنگناها، چالش‌ها و موانع تحقیقات اجتماعی. **مجموعه مقالات همایش ملی مدیریت پژوهش و فناوری**، جلد چهارم.

همتی، علی‌رضا، گودرزی، محمدعلی و حاجیانی، ابراهیم. (۱۳۹۴). آینده‌پژوهی تجاری شدن آموزش عالی جمهوری اسلامی ایران؛ ضرورت یا الزام. **فصلنامه آینده‌پژوهی مدیریت**، ۲۶(۱۰۲): ۱۴-۱.

Adams, M. (2001). **A Postcard from Australia; National Disability Team Magazine**, Coventry University.

Barbotte, E., Guillemin, F, N., & Handicap, L. (2001). World Health Organization**. Bulletin of World Health Organization**, 79(11), 1047–55.

Desforges, M,. & Lindsay, G (2010**). Procedures Used to Diagnose a Disability and to Assess Special Educational Needs: An International Review.** Trim: NCSE.

Fairthorne, J., Jacoby, P., Bourke, J, de Klerk, N., & Leonard, H. (2015). Onset of maternal psychiatric disorders after the birth of a child with intellectual disability: A retrospective cohort study. **J Psychiatr Res**. 61, 223-230.

Jarrow, J. (1993). Beyond ramps: New ways of viewing access. **New Directions for Student Services**, 64, 5-16.

Hafferin, E, A., & Horsley A, V. (1982). Promoting Research Based Nursing: The Nurse Adminator's Role. **The Journal of Nursing Administration;** 12, 34-41.

Hadjinicola, G. C., & Soteriou, A. C. (2006). Factors affecting research productivity of production and operations management groups: An empirical study. **Journal of Applied Mathematics and Decision Sciences**, 10, 1-16.

Heindel, A. J. (2014). **A Phenomenological Study of the Experiences of Higher Education Students with Disabilities.** University of South Florida Scholar Commons.

Mabvuure, N. T. (2012). Twelve tips for introducing students to research and publishing: a medical student's perspective. **Med Teach.** 34, 705-709.

Maziak, W., Asfar, T., Mzayek, F., Fouad, F., & Klizieh, N. (2002). Social demograjphic correlates of psychiatric morbid among lowincom women in Aleppo, Syria. Social Science and Medicine, 54, 9, 1419-1427.

National Council for Special Education (NCSE). (2013). **Supporting Students with Special Educational Needs in Schools.**

Polit, D, F., & Beck C, T. (2013). **Essentials of Nursing Research: Appraising Evidence for Nursing Practice.** Philadelphia, PA: Lippincott Williams & Wilkins.

Reason, P., & Bradbury, H. (2001). Inquiry and participation in search of a world worthy of human aspiration. In P. Reason & H. Bradbury (Eds.), **Handbook of action research: Participative inquiry and practice.).** London: Sage.

Riddell, SH., Tinklin, T. & Wilson, A. (2005). **Disabled Students in Higher Education (Perspectives on widening access and changing Policy).** New York: Routledge.

Salazar, C., & Almonte, A. (2007). **Developing Research Culture in Philippine Higher Education: Perspectives of University Facaulty.** UNESCO Forum, on Higher Education, Research and Knowledge. 18-19 September. Hangzhou: China.

Scott, S. S. (1994). Determining reasonable academic adjustments for college students with learning disabilities. **Journal of Learning Disabilities**, 27, 403-412.

Scott, D., & Morrison, M. (2006). **Key ideas in educational research**. Continuum International Publishing Group.

UN. (2008). **Convention on the Rights of Persons with Disabilities.** New York and Geneva: UN Professional Training Series No.15.

United States Congress. (1990). **Americans with Disabilities Act**. Public Law No.101-336.